

**KAMU ALACAKLARININ TAHSİLİ HUKUKUNDA
İHTİYATİ HACİZ MÜESSESESİ
VE
İHTİYATİ HACZE KARŞI AÇILAN DAVALARDA
İDARİ YARGI YERLERİNCE VERİLEN
KARARLARIN UYGULANMASI**

– Yargı Pratiginde ve Öğretide Gözden Kaçan Bir Anayasa’ya Aykırılık Sorunu (mu?) –

*Institution of Precautionary Seizure in the Collection of Public Claims Law and
Execution of the Administrative Court Decisions Given in the Cases Against Precautionary Seizure
– An Overlooked Problem of Unconstitutionality in Judicial Practice and Doctrine (?) –*

Serdar YILMAZ *

ÖZET

Kamu hizmetlerinin finansmanının sağlanması bakımından, kamu alacaklarının zamanında ve eksiksiz olarak tahsil edilmesi büyük önem taşımaktadır. Nitekim, kamu alacaklarının tahsili hukukunda, kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülebilmesi açısından vazgeçilmez bir rol üstlenen bu alacakların tahsili amacıyla, idareye birçok “ayrıcalık” tanınmakta; bu kapsamda, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’da, kamu alacaklarını güvenceye almaya yönelik bazı tedbirlere yer verilmektedir. Makalemizin konusunu oluşturan “*ihtiyati haciz*” müessesesi de, anılan güvence önlemleri arasında yer almaktadır.

---

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Elemanı (serdar.yilmaz@law.ankara.edu.tr)

Kamu alacağının tahsilini güvence altına almak amacıyla, kanunda belirtilen sebeplere dayanılarak, kamu borçlusunun bazı mal, alacak ve haklarına, önceden ve geçici olarak, idari bir kararla el konulması olarak tanımlanabilen “ihtiyati haciz”; 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nda düzenlenen “ihtiyati haciz”den farklı olarak, *idari kararlar*la gerçekleştirildiğinden, kamu borçlusunun mülkiyet hakkının, “idari işlem” ile sınırlandırılması sonucunu doğurmakta; bu nedenle, Anayasa’da öngörülen, *temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasının hukuksal rejimi* bakımından sorgulanmayı hak etmektedir.

Diğer taraftan, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan idari davalarda verilen *kararların uygulanması* bakımından, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde yer alan, “(...) *ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*” yolundaki hüküm nedeniyle; idarenin tek yanlı iradesiyle tesis etmiş olduğu ihtiyati haciz işleminin, idari yargı yeri tarafından verilen *iptal kararına rağmen* etkisini sürdürmesinin olanaklı ve hatta zorunlu kılınmış olmasının, Anayasanın, yargı kararlarının “*derhal*” uygulanması kuralını getiren 138. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, “*adil yargılanma hakkı*”nı düzenleyen 6. maddesi başta olmak üzere, Anayasanın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ilgili diğer hükümleri açısından da, çeşitli boyutlarıyla irdelenmesi gerekmektedir.

İşte bu çalışmada da, bir yandan, kamu alacaklarının tahsili hukukunda kamu alacağını güvence altına almaya yönelik önlemlerden biri olan “ihtiyati haciz” müessesesinin bizatihi kendisinin; diğer yandan ise, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda idari yargı yerlerince verilen kararların uygulanması rejiminin, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi karşısındaki durumu ele alınarak, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun konuyla ilgili hükümlerinin, yıllardır gözden kaçan bir *Anayasa’ya aykırılık sorunu* teşkil edip etmediği hususu tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kamu alacaklarının tahsil usulü, kamu icra hukuku, vergi icra hukuku, kamu alacağı, ihtiyati haciz, ihtiyati haciz işlemine dava açılması, idari yargı kararlarının uygulanması.

ABSTRACT

Collection of public claims timely and absolutely is of great importance as for the financing of public services. In fact, in the collection of public claims law, for the purposes of the collection of these claims which bear an indispensable role for the proper execution of public services, many “privileges” are attained to the administration; in this context, various measures are included to ensure public claims in the Procedure of Collection of Public Claims Code numbered 6183. Institution of “*precautionary seizure*”, which constitute the subject matter of our article is among the aforementioned assurance measures too.

“Precautionary seizure”, that can be defined as, in advance and temporarily attaching public debtor’s certain goods, assets and rights, with an administrative decision due to the reasons stated in the code in order to ensure the collection of public claims; deserves to be questioned in terms of the *legal regime of restriction of fundamental rights and freedoms*, provided in the Constitution, since it is distinct from the “precautionary seizure” issued in the Execution and Bankruptcy Code numbered 2004, as it is performed *with an administrative decision*, resulting in limiting the public debtor’s right to property with an “administrative decision”.

On the other hand, in terms of *execution of the judicial decisions* given in the administrative cases against the act of precautionary seizure, the fact that the last sentence of the first paragraph of article 28 of the Procedure of Administrative Justice Code numbered 2577, makes the preservation of the affect of precautionary seizure, that is established with the unilateral will of administration possible and even necessary, *despite the decision of annulment* given by the administrative court, by stating that “(...) *regarding decisions given in the cases concerning the implementation of precautionary seizure, the act shall be implemented by the administration after the judgment becomes final.*”; needs to be examined in terms of the article 138 of the Constitution providing the rule for the “*immediate*” execution of judicial decisions together with the article 6 of the European Convention on Human Rights issuing the “*right to a fair trial*” in particular and also other relevant provisions of the Constitution and the European Convention on Human Rights from various perspectives.

Here, this article evaluates the position of two issues namely the institution of “precautionary seizure” itself which is one of the assurance measures for the ensurance of public claims in the collection of public claims law on the one hand and the regime of execution of the decisions given by the administrative courts in the cases against precautionary seizure on the other hand, within the framework of the provisions of the Constitution and the European Convention on Human Rights; by questioning whether the relevant provisions of the Procedure of Collection of Public Claims Code numbered 6183 and the Procedure of Administrative Justice Code numbered 2577 emerge an overlooked *problem of Unconstitutionality* for years.

Keywords: Procedure of collection of public claims, public enforcement law, tax enforcement law, public claim, precautionary seizure, to sue against act of provisional seizure, execution of administrative court decisions.

PLAN

I. GİRİŞ; II. KAMU ALACAKLARININ TAHSİLİ HUKUKUNDA BİR GÜVENCE ÖNLEMİ OLARAK İHTİYATİ HACİZ MÜESSESESİ, A. Genel Olarak İhtiyati Haciz, B. İhtiyati Haciz Müessesesinin Anayasa’ya Aykırılığı Sorunu; III. İHTİYATİ HACZE KARŞI AÇILAN DAVALARDA VERİLEN KARARLARIN UYGULANMASI, A. Genel Olarak Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu, B. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanmasına İlişkin Anayasa’ya Aykırılık Sorunu, § B.1. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalar, § B.2. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanması Rejimi, § B.3. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanması Rejimindeki Anayasa’ya Aykırılık, § B.4. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanması Rejimindeki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Aykırılık, § B.5. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanması Rejimindeki Anayasa’ya ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Aykırılığın Aşılabilirliği; IV. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

I. GİRİŞ

Kamu hizmetlerinin finansmanını, doğrudan veya dolaylı olarak, vergiler ve diğer kamu alacakları¹ sağladığından, kamu hizmetlerinin aksatılmadan yürütülebilmesi açısından, kamu alacaklarının süresi içerisinde tahsil edilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Nitekim, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun² (AATUHK), vergi ve diğer kamu alacaklarının tahsil aşamasını etraflıca düzenlemekte ve kamu hizmetlerinin finansmanı bakımından yadsınamaz önemi bulunan bu alacakların tahsili sürecinde, Devlet'e ve adı geçen Kanun kapsamına dâhil olan diğer kamu tüzel kişilerine³, tahsili kolaylaştırmaya yönelik birtakım “ayrıcılıklar”⁴ tanımaktadır. Öyle ki, kamu alacaklılarına, kamu alacakları bakımından tanınan ayrıcalıklara dayalı olan bu “*imtiyazlı rejim*”, Devlet'in ve diğer kamu tüzel kişilerinin, anılan Kanun kapsamındaki alacaklarına bir an evvel kavuşmasını temin etmeye yönelik bir dizi enstrümanla, zaten

¹ Kamu alacakları, Devlet'in ve diğer bir kısım kamu tüzel kişilerinin, yüküm veya borç ilişkisi sonucu, idari işlemlerle sağladığı kamu gelirleri olarak tanımlanabilir. Bkz. Ahmet G. KUMRULU (1981), “Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım”, *Prof. Dr. Akif ERGİNAY'a 65. Yaş Armağanı*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., s.655. ONAR ise, “kamu alacağı” kavramını şöyle tarif etmektedir: Kamu alacağı, Devlet'in ve yetkili idarelerin kamu gücünden ve ceza tenfiz hakkından doğan alacaklarıyla, vergi, resim, harç gibi kamu hizmetlerine karşılık olmak üzere alınan paralar ve kamu hizmetlerinin aynı vasıtaları olan kamu emlakı makamına kaim olmak üzere çeşitli sebeplerden doğan alacaklarla, idari sözleşmelerden doğan ve kamu hizmetinin devamlılığını ve istikrarını sağlayan alacaklardır. Bkz. Sıddık Sami ONAR (1966b), *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C.III, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, s.1647-1648.

² 21/07/1953 tarih ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, RG.28/07/1953, S.8469. Adı geçen Kanun'un kapsamını belirleyen 1. maddesi şöyledir:

“Devlete, vilâyet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafları, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer'i amme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu Kanun hükümleri tatbik olunur.

Türk Ceza Kanununun para cezalarının tahsil şekli ve hapse tahvili hakkındaki hükümleri mahfuzdur.”

³ 6183 sayılı AATUHK m.1/1 uyarınca; “Devlet”in yanı sıra, “il özel idareleri” ve “belediyeler” de, bu Kanun kapsamındadır.

⁴ Kamu hukukunda “ayrıcılık” kavramının, Devlet organlarının ve -esas olarak da- idare cihazının tabi olduğu istisnai ve üstün hukuki rejime bağlı faaliyetler sırasında, üçüncü kişiler üzerinde ve fakat onların iradelerinden bağımsız biçimde sonuçlar yaratabilme imtiyazı olarak tanımlanabileceği yönünde bkz. Celal ERKUT (2004), *Kamu Kudreti Ayrıcalıkları ve Tutuk Adalet Anlayışı*, İstanbul, Yenilik Basımevi, s.53.

“kamu gücü ayrıcalıkları”yla⁵ donatılmış bulunan idareyi, kamu borçlusu olan kişiler karşısında daha da “üstün” bir konuma getirmekte; böylece, kişilerin adeta “korumasız” kalmasına yol açmaktadır.

Bu anlamda olmak üzere, “*alacağına şahin, borcuna karga*” deyiimi, idarenin kamu alacakları bakımından, 6183 sayılı Kanun’da yer alan birçok düzenleme ile doğrulanmakta ve idarenin kamu alacağına bir an önce ve eksiksiz biçimde kavuşabilmesi amacıyla öngörülen pek çok müessese, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini, “kamu gücü” karşısında ikinci plana iterek, “*Hazineci*” bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Aslında kanun koyucunun, idare lehine, kişi aleyhine düzenlemeleriyle ortaya koyduğu bu yaklaşımı anlamak için, 6183 sayılı Kanun’un genelindeki kavramsal tercihe bakmak bile yeterlidir. Zira, “kamu borcu” (amme borcu) yerine, “kamu alacağı” (amme alacağı) kavramının kullanılması dahi, kamu alacaklarının tahsili sürecine hangi perspektiften bakıldığının ipuçlarını vermektedir.⁶ Dahası, kamu alacağının güvence altına alınmasına yönelik önlemler ve bu önlemlerin yargısal denetimi açısından öngörülen düzenlemeler ve kısıtlamalar da, idareyi “*avantajlı*” konuma getirirken, kamu borçlusunun temel hak ve özgürlüklerini zedeleyerek, kanun koyucunun “*Hazineci*” yaklaşımını somut olarak açığa çıkarmaktadır.

Bu noktada, 6183 sayılı Kanun’da düzenlenen ve idareyi, borçlu kişi karşısında “*ayrıcalıklı, avantajlı ve güçlü*” kılan müesseselerden biri olan “ihtiyati haciz” de, kamu alacaklarını güvenceye almaya yönelik bir önlem

⁵ “Kamu gücü ayrıcalıkları”, özel hukukta -kural olarak- görülmeyen ve özel hukuku aşan birtakım yetki ve durumlar olup; kamu yararı düşüncesiyle idareye tanınan bazı “*imtiyazlar*” ve istisnaen de, idarenin tabi kılındığı bazı “*yükümlülükler*”dir. Bu noktada, “*kamu gücü ayrıcalıkları demeti*”nin temelinde, “idarenin tek yanlı işlemler yapma yetkisi” bulunmaktadır. Yani, idarenin tek yanlı iradesiyle hukuksal sonuçlar doğurabilmesi ve bu anlamda, ilgililerin rıza ve muvafakatini almaksızın, hatta onların rıza ve muvafakati hilafına işlemler tesis ederek hukuki durumlarında değişiklik yapabilmesi kudreti, idareye tanınan en önemli kamu gücü ayrıcalığıdır. Bunun yanı sıra, idarenin sahip olduğu “resen icra” yetkisi, idari işlemlerin “hukuka uygunluk karinesi”nden yararlanması kuralı, “kamu malı” ve “kamu alacağı” statüleri gibi pek çok kamu gücü ayrıcalığı da mevcuttur. Bu konuda ayrıntılı bilgi ve daha fazla örnek için bkz. ERKUT, s.52 vd.; Kemal GÖZLER (2009a), *İdare Hukuku*, C.I, 2. Baskı, Bursa, Ekin Kitabevi Yay., s.87 vd.

⁶ Gerçi biz de bu çalışmada, -büyük ölçüde- 6183 sayılı Kanun’da yer alan terminolojiyi esas alarak, “*kamu alacağı*” (amme alacağı) kavramını kullanmayı yeğlemiş olmakla birlikte; bu kavramsal tercihimiz, yalnızca pozitif hukuk ile paralelliği sağlayabilme amacımıza matuf bulunmaktadır.

olarak, temel hak ve özgürlükler açısından birçok soruna yol açmaktadır. Üstelik, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun⁷ (İYUK) 28. maddesinde yer alan, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların gereklerinin, bu kararların *kesinleşmesinden sonra* yerine getirileceğine yönelik hükmün de mevcudiyeti, anılan müessesenin, etkisini, “*yargı kararına rağmen*” sürdürebilmesine cevaz vermektedir.⁸ Hâl böyle olunca, bu sorunlu noktaların, özellikle “*Anayasa’ya uygunluk*” yönünden sorgulanmaya muhtaç olduğu anlaşılmaktadır.

İşte bu çalışmada da, bir yandan, “*kamu alacaklarının tahsili hukuku*”nda⁹ kamu alacağını güvence altına almaya yönelik önlemlerden biri

⁷ 06/01/1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, RG.20/01/1982, S.17580.

⁸ İYUK’un 28. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde yer alan, “(...) *ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*” hükmü, kanımızca, kanun koyucunun *Hazineci* yaklaşımının apaçık bir tezahürüdür.

⁹ “*Kamu alacaklarının tahsili hukuku*”, Devlet’in ve diğer kamu tüzel kişilerinin, mali yükümlerden doğan veya kamu alacağı sayılan alacaklarının güvence önlemlerini, ödenmesini ve hukuki cebre dayanarak tahsilini düzenleyen bir mali hukuk dalı olarak tanımlanabilir. Esasen bu tanım, KARAKOÇ tarafından, “*kamu icra hukuku*” kavramı için kullanılmıştır [bkz. Yusuf KARAKOÇ (2000), *Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözümlenen Uyuşmazlıklar*, Ankara, Yetkin Yay., s.24]. Diğer yandan, mali hukuk yazınında, genellikle “*kamu icra hukuku*” yerine, “*vergi icra hukuku*” kavramı kullanılmakla birlikte [“*vergi icra hukuku*” kavramını kullanmayı tercih edenlere örnek olarak bkz. KUMRULU (1981), s.647 vd.; Mualla ÖNCEL / Ahmet KUMRULU / Nami ÇAĞAN (2010), *Vergi Hukuku*, 19. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi Yay., s.156 vd.; Recai DÖNMEZ (1998), *Vergi İcra Hukukunda İhtiyati Haciz*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yay.]; daha kapsayıcı nitelikteki “*kamu icra hukuku*” kavramının kullanılmasının daha isabetli olduğu düşünülebilir [bu yönde bkz. KARAKOÇ (2000), s.24; Yusuf KARAKOÇ (2007), *Genel Vergi Hukuku*, 4. Bası, Ankara, Yetkin Yay., s.548; Aziz TAŞDELEN (2004), “Genel İcra Hukuku ile Karşılaştırmalı Kamu İcra Hukukunda Hacizde İstihkak İddiaları ve Davaları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.53, S.2, s.122]. Ancak, “*kamu icra hukuku*” kavramının, bütün kamu alacaklarını (vergilerin yanı sıra diğer kamu alacaklarını da) kapsayıcı niteliği itibarıyla, “*vergi icra hukuku*” kavramından daha isabetli olduğu düşünülebilirse de; idarenin “*resen icra*” ve “*zor kullanma*” yetkilerini çağrıştırmaya yönünden, idarenin diğer faaliyetlerinden “*ayırt edici*” olmadığı gibi, icra ve iflas hukukunun da “*kamu gücü*” kullanımını gerektirmesi yönünden, genel icra hukukundan da “*ayırt edicilikten*” yoksun olması nedeniyle, pek de elverişli bir kavram olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bütün kamu alacaklarının tahsilini kapsayıcı olmak üzere “*kamu*” ibaresi kullanılmak suretiyle yaratılan “*kamu icra hukuku*” kavramı ile; genel olarak idarenin “*resen icra*” yetkisini kullandığı bütün durumlara ve “*zor kullanma*” yetkisine dahi teşmil edilebilecek bir genişliğe yol açıldığından, “*belirleyicilikten*” ve “*ayırt edicilikten*” uzaklaştığı gibi; “*kamu gücü*” yönünden, genel icra hukukunun da kamu gücü kullanımını gerektirmesi nedeniyle, “*özümlü*” bir kimlik de yakalanamamıştır. Bu nedenle biz, mali hukuk yazınında daha sık kullanılan “*vergi icra*

olarak düzenlenen “ihtiyati haciz” müessesesinin bizatihi kendisinin (II); diğer yandan ise, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda idari yargı yerlerince verilen kararların uygulanması aşamasında ortaya çıkan sorunların (III), Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi karşısındaki durumu irdelenerek, uzun bir süre önce yürürlüğe girmiş bulunan AATUHK’nın¹⁰ ve İYUK’un¹¹ konuyla ilgili hükümlerinin, yıllardır *gözden kaçan* bir Anayasa’ya aykırılık sorununu bünyesinde barındırıp barındırmadığı hususu tartışılmaktadır.

II. KAMU ALACAKLARININ TAHSİLİ HUKUKUNDA BİR GÜVENCE ÖNLEMİ OLARAK İHTİYATİ HACİZ MÜESSESESİ

Kamu alacaklarının tahsili hukukunda, bu alacakların korunması amacıyla öngörülen güvence önlemlerinden biri olan “ihtiyati haciz” müessesesinin tanımı, niteliği, icra ve iflas hukukundaki ihtiyati haciz ile benzeşen ve ayrışan yönleri ve diğer temel özellikleri -ana hatlarıyla da olsa- ortaya konulmadan, bu müessesenin Anayasa’ya uygunluğu bakımından temel tartışma noktalarının tespit edilmesi mümkün olmayacağından; burada öncelikle kamu alacaklarının tahsili usulünde “ihtiyati haciz” hakkında genel olarak bilgi verilmekte (A); ardından ise, 6183 sayılı AATUHK’da düzenlenen “ihtiyati haciz” müessesesinin Anayasa’ya aykırı olup olmadığı irdelenmektedir (B).

---

hukuku” ve “*kamu icra hukuku*” kavramları yerine; “belirleyici”, “ayırt edici”, “kapsayıcı” ve “tanımlayıcı” olduğunu ve alanın “özgün” niteliğini daha iyi yansıttığını düşündüğümüz, “*kamu alacaklarının tahsili hukuku*” kavramını kullanmayı yeğlemekteyiz. Aynı gerekçelerle, ÇELİK’in kullanmış olduğu, “*kamu alacaklarının takip ve tahsil hukuku*” kavramının [Binnur ÇELİK (2000), *Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku*, Ankara, İmaj Yay.] ya da “*kamu alacaklarının tahsil usulü hukuku*” kavramının da tercih edilebileceğini söyleyebiliriz.

¹⁰ 6183 sayılı AATUHK’nın “yürürlük” başlıklı 117. maddesi uyarınca, adı geçen Kanun, 01/01/1954 tarihinde, yani yaklaşık altmış yıl önce yürürlüğe girmiştir.

¹¹ 2577 sayılı İYUK’un “yürürlük” başlıklı 64. maddesi uyarınca, adı geçen Kanun, yayımlandığı tarihte, yani 20/01/1982 tarihinde yürürlüğe girmiş olup; otuz yılı aşkın bir süredir uygulanmaktadır.

A. Genel Olarak İhtiyati Haciz

Kamu alacağını doğuran olayın gerçekleşmesi ile doğan ve tarh, tebliğ ve tahakkuk aşamalarından geçerek, “tahsil” aşamasına gelen¹² veya henüz tahakkuk etmemiş olmakla birlikte tahsil edilmeleri bakımından birtakım belirsizlikler taşıyan kamu alacaklarının tahsil edilebilmelerini sağlamak amacıyla bazı güvence önlemleri kabul edilmektedir.¹³ Nitekim 6183 sayılı AATUHK da,¹⁴ kamu alacaklarının tahsilini güvence altına almak amacıyla, borçludan teminat istenmesi, ihtiyati haciz, ihtiyati tahakkuk, kamu alacaklarında rüçhan hakkı, üçüncü kişilere sorumluluk yüklenmesi, kamu borcunu ödemekten kaçınmaya yönelik bazı hukuki işlemlerin geçersiz sayılması gibi çeşitli güvence önlemlerine yer vermiş bulunmaktadır.¹⁵ Bu güvence önlemi türlerinden “ihtiyati haciz” müessesesi, inceleme konumuzu teşkil etmektedir.

Kamu alacaklarının tahsili hukukunda öngörülen güvence önlemlerinden biri olan “ihtiyati haciz”, kamu borçlusunun taşınır ve taşınmaz malları ile alacak ve haklarına gelecekte yapılacak cebren tahsil sürecinin borçlu tarafından engellenmesini ya da önemli ölçüde güçleştirilmesini önlemek amacıyla düzenlenmiş bir müessesedir.¹⁶ Genel bir tanımla, ihtiyati haciz; kamu alacağının tahsilini güvence altına almak amacıyla, kanunda belirtilen sebeplere dayanılarak, kamu borçlusunun bazı mal, alacak ve haklarına, önceden ve geçici olarak, idari bir kararla el konulmasıdır.¹⁷

Bu tanımlamadan da anlaşıldığı üzere, kamu alacaklarının tahsili hukukundaki ihtiyati haciz müessesesi, icra ve iflas hukukundaki ihtiyati

¹² Süreç (zincir), genel olarak bu dört aşamada (halkada) gerçekleşmekle birlikte; çeşitli kanunlarda bu halkalardan oluşan *zincire* tam olarak uymayan vergilendirme ve yükümlendirme işlemleri de görülebilmektedir. Örneğin; beyan usulüne göre alınan vergilerde, yükümlüye ayrıca tarh işleminin tebliği gerekmemekte, çünkü, tarh ve tahakkuk aşamaları birlikte gerçekleşmektedir. Keza, tahakkuku tahsile bağlı vergilerde de, tahakkuk ve tahsil aşamaları birbirinden ayrılmamaktadır. Bkz. ÖNCEL / KUMRULU / ÇAĞAN, s.88.

¹³ KARAKOÇ (2000), s.73.

¹⁴ Bkz. AATUHK m.9 vd.

¹⁵ KARAKOÇ (2000), s.73; ÖNCEL / KUMRULU / ÇAĞAN, s.165-168; Doğan ŞENYÜZ / Mehmet YÜCE / Adnan GERÇEK (2010), *Vergi Hukuku*, Bursa, Ekin Kitabevi Yay., s.275-282.

¹⁶ KARAKOÇ (2007), s.587.

¹⁷ DÖNMEZ, s.13.

hacizden¹⁸ oldukça farklıdır. Bu noktada, en önemli farklılık, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda¹⁹ (İİK) yer alan “ihtiyati haczin” “*yargı kararı*”na dayanılarak yapılmasına²⁰ karşılık; 6183 sayılı AATUHK'da öngörülen “ihtiyati haczin”, “*idari karar*” ile gerçekleştirilmesidir²¹. Bu ve benzeri farklılıklardan hareketle, İİK'da düzenlenen “ihtiyati haciz” ile AATUHK'da düzenlenen “ihtiyati haciz” müesseseleri arasındaki en büyük benzerliğin, “isimleri”ndeki ayniyet olduğu saptamasında bulunulması dahi mümkündür.²²

Bu ayrım ortaya konulduktan sonra, kamu alacaklarının tahsili hukukundaki ihtiyati haczin, hukuki niteliği itibariyle bir “idari işlem” (birel idari işlem = idari karar) teşkil ettiği ve bu nedenle, idari işlemlerin hukuksal rejimine tabi olduğu söylenebilir. O hâlde, idari işlemlerin genel özellikleri²³ olan, “icrailik (tek yanlılık)”, “resen icra edilebilirlik”, “hukuka uygunluk (kanunilik) karinesinden yararlanma” ve “yargısal denetime tabiiyet”, kamu alacaklarının tahsili hukuku müesseseleri açısından *cebri bir teminat*²⁴ niteliği taşıyan ihtiyati haciz işlemi bakımından da geçerlidir. Dolayısıyla, mülkiyet hakkını “sınırlandırıcı” niteliği de göz önüne alındığında, ihtiyati haczin, idareye tanınan çok önemli bir kamu gücü ayrıcalığı olduğu açıktır. Bu itibarla, idareye tanınan “ihtiyati haciz” işlemi tesis etme yetkisinin “sıkı” koşullara bağlanması, idarenin bu kamu gücü ayrıcalığını “keyfilige” tahvil etmesinin önüne geçilebilmesi bakımından zorunludur.

¹⁸ İcra ve iflas hukukunda ihtiyati haciz konusunda bkz. Muhammet ÖZEKES (1999), *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz*, Ankara, Seçkin Yay.

¹⁹ 09/06/1932 tarih ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, RG.19/06/1932, S.2128.

²⁰ İİK'nin “ihtiyati haciz kararı” başlığını taşıyan 258. maddesi uyarınca; ihtiyati hacze, 50. maddeye göre *yetkili mahkeme tarafından* karar verilir.

²¹ AATUHK'nın “ihtiyati haciz” başlıklı 13. maddesinin birinci fıkrasına göre; “*İhtiyati haciz aşağıdaki hallerden herhangi birinin mevcudiyeti takdirinde hiçbir müddetle mukayyet olmaksızın alacaklı amme idaresinin mahalli en büyük memurunun kararıyle, haczin ne suretle yapılacağına dair olan hükümlere göre, derhal tatbik olunur.*”

²² Benzer yönde bkz. Serkan AĞAR (2009), *Vergi Tahsilâtından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar ve Çözüm Yolları*, Ankara, Yaklaşım Yay., s.176.

²³ Bu konuda bkz. Metin GÜNDAY (2011), *İdare Hukuku*, 10. Baskı, Ankara, İmaj Yay., s.123 vd.; GÖZLER (2009a), s.672 vd.; İsmet GİRİTLİ / Pertev BİLGİN / Tayfun AKGÜNER / Kahraman BERK (2011), *İdare Hukuku*, 4. Bası, İstanbul, Der Yay., s.1068 vd.; Bahtiyar AKYILMAZ / Murat SEZGİNER / Cemil KAYA (2009), *Türk İdare Hukuku*, Ankara, Seçkin Yay., s.365 vd.

²⁴ KARAKOÇ (2007), s.587-588.

B. İhtiyati Haciz Müessesesinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

İcra ve iflas hukukundaki ihtiyati hacizden farklı olarak,²⁵ kamu alacaklarının tahsili hukukundaki ihtiyati haczin, bir mahkeme kararı vasıtasıyla değil de, “idari” bir kararla gerçekleştirilmesi; kamu borçlusunun “mülkiyet hakkı”nın, idari işlem ile sınırlandırılması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle, kamu alacaklarının tahsil usulünde bir güvence önlemi olan ihtiyati haciz müessesesinin, Anayasa’da öngörülen, *temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasının hukuksal rejimi*²⁶ açısından irdelenmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, Anayasanın 13. maddesi uyarınca; temel hak ve özgürlüklerin, “özlerine dokunulmaksızın”, “yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak” ve “ancak kanunla” sınırlanabileceği ve bu sınırlamaların, “Anayasanın sözüne ve ruhuna”, “demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine” ve “ölçülülük ilkesine” aykırı olamayacağı açık olup;²⁷ Anayasanın 35. maddesinde güvence altına alınan “mülkiyet hakkı” da, bu çerçevede tahlil edilmelidir.

Anayasanın 35. maddesi, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğunu belirttiikten sonra; bu hakkın, ancak “*kamu yararı*”²⁸ amacıyla ve “*kanunla*”

²⁵ İcra ve iflas hukukunda ihtiyati haciz konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEKES, *op. cit.* Ayrıca bkz. Hasan ÖZKAN (2001), *İhtiyati Tedbir, Delil Tespiti ve İhtiyati Haciz ile Kamu Alacağıın Tahsilinde İhtiyati Haciz*, Ankara, Seçkin Yay., s.421 vd.

²⁶ Temel hakların sınırlanması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Fazıl SAĞLAM (1982), *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay. Ayrıca bkz. Zafer GÖREN (2000), *Temel Hak Genel Teorisi*, 4. Bası, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yay., s.98 vd.

²⁷ Anayasanın “temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” başlığını taşıyan 13. maddesinde öngörülen unsurları ve “*sınırlamanın sınırları*”nı, Anayasa Mahkemesinin konuyla ilgili kararları çerçevesinde somutlaştıran açıklamalar için bkz. Ergun ÖZBUDUN (2005), *Türk Anayasa Hukuku*, 8. Baskı, Ankara, Yetkin Yay., s.99 vd.

²⁸ Muğlak bir kavram olan “*kamu yararı*” ile ilgili olarak bkz. Tekin AKILLIOĞLU (1988), “Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (Prof. Dr. Lütfi DURAN’a Armağan Özel Sayısı)*, Y.9, S.1-3, s.11-22. Ayrıca, “*kamu yararı*” kavramını, sınırlamamak amacıyla, yine muğlak bir kavramla tanımlayarak, “*(k)amu yararı, kamu esenliğinin sağlanmasıdır.*” diyen (s.16) KAYA’nın, Danıştay’ın bu kavrama bakış açısını ele aldığı çalışması için bkz. Cemil KAYA (2011), *Kararlarından Hareketle Kamu Yararı Kavramına Danıştay’ın Bakışı*, İstanbul, On İki Levha Yay.

sınırlanabileceğini ortaya koymaktadır.²⁹ O hâlde, “mülkiyet hakkı”na bir sınırlama getirdiği açık olan “ihtiyati haciz” müessesesinin, Anayasanın 13. ve 35. maddelerinde öngörülen “*güvence rejimi*” ile bağdaşp bağdaşmadığı sorunu, sınırlamanın ancak “kanunla” yapılabilmesi ve bu sınırlamanın “ölçülülük” ilkesine aykırı olamaması noktalarına yoğunlaşarak ele alınmalıdır.³⁰

Bu bağlamda, ihtiyati haczin bir idari işlemle tesis edilmesinin, ilk bakışta, temel hak ve özgürlüklerin yalnızca “kanunla” sınırlanabilmesi ilkesine aykırılık taşıdığı düşünülebilirse de; ihtiyati haciz müessesesinin usul ve esaslarının Kanun’da (AATUHK)³¹ öngörülmüş olması nedeniyle, bu açıdan bir aykırılık bulunmadığı söylenebilir. Gerçekten, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasının ancak kanunla mümkün olmasından kasıt; bu hak ve özgürlüklerin sınırlanmasının usul ve esaslarının mutlaka kanunda öngörülmesi olup; anılan kural, her bir kısıtlayıcı ve sınırlandırıcı tasarruf için münferiden kanun çıkartılması zarureti bulunduğu anlamına gelmez. Zaten, aksi takdirde, idari işleyişteki temel hak ve özgürlüklere ilişkin sınırlayıcı nitelikteki en ufak bir işlem için bile kişiye özel bir kanun çıkartılması gerekir ki, böyle bir şey, her şeyden önce “kanunların genelliği ilkesine” ve işin doğasına aykırı olacağından, kabul edilemez. Ayrıca, böyle bir ön kabul, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasını neredeyse olanaksız kılar.

Bu itibarla, ihtiyati haciz müessesesi, kanuni (yasal) bir dayanağa sahip olduğundan ve 6183 sayılı Kanun’da bu müessesenin uygulanma şartları etraflıca düzenlenmiş olduğundan, bir temel hak ve özgürlük olan mülkiyet hakkının sınırlanmasının hukuki çerçevesi çizilmekte ve böylece adı geçen müessese, Anayasanın, temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği yolundaki kuralına (m.13) uygun düşmektedir. Kaldı ki,

²⁹ Buna benzer bir düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Ek 1 No’lu Protokol’ün, “mülkiyetin korunması”na ilişkin 1. maddesinde de yer almaktadır. [Bu Protokol, 10/03/1954 tarih ve 6366 sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun ile onaylanmıştır (RG.19/03/1954, S.8662)].

³⁰ Burada *Anayasa’ya uygunluk* yönünden yapmış olduğumuz irdelemeyi anılan iki hususa özgülememizin nedeni, kamu alacaklarının tahsili hukukundaki ihtiyati haciz müessesesinin, Anayasanın 13. ve 35. maddelerinde öngörülen *güvence rejiminin* diğer unsurları yönünden açıkça sorun teşkil eden ve bu nedenle de ayrıca tartışılması gereken bir yönünün bulunmamasıdır.

³¹ Bkz. AATUHK m.13 vd.

hukuk sistemimizde, mülkiyet hakkının neticede idari işlem ile sınırlandırılmasına cevaz veren başka kanunlar da mevcuttur. Bu konudaki en tipik örnek, mülkiyet hakkını sınırlamanın ötesinde, ortadan kaldıran “kamulaştırma” işlemidir. Gerçekten, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu³², özel kişilere ait taşınmaz malların mülkiyetinin, ‘idari işlem’ ile kamuya geçirilmesini olanaklı kılmaktadır.³³ Ancak, kamulaştırmanın hangi şartlar altında gerçekleştirileceği konusundaki kurallar açıkça ve ayrıntılı olarak 2942 sayılı Kanun’da yer aldığı için, bu yönden, burada da bir Anayasa’ya aykırılık problemi söz konusu değildir. Keza, “imar planları” da, esasen 3194 sayılı İmar Kanunu³⁴ çerçevesinde, mülkiyet hakkını kamu yararı amacıyla sınırlandıran ‘idari işlem’ler³⁵ olduğundan, bu kapsamda örnek gösterilebilir. Zira, burada da, neticede bir idari işlem ile mülkiyet hakkının sınırlandırılması söz konusu olmakla birlikte, salt bundan kaynaklı bir Anayasa’ya aykırılık mevcut değildir. Hatta, aslında *kolluk işlemleri, vergilendirme işlemleri ve idari yaptırım kararları* gibi “yükümlendirici idari işlemler”in tamamında, bazı temel hak ve özgürlüklerin ve bu kapsamda mülkiyet hakkının da, neticede idari işlem ile sınırlandırılmasına karşın; bu işlemler, ilgili kanunun uygulanması suretiyle (bir kanuna dayanılarak) tesis edildiğinden, burada genel bir Anayasa’ya aykırılık probleminden söz edilemez.

Temel hak ve özgürlüklerin ancak “kanunla” sınırlandırabileceği kuralına ilişkin bu açıklamalardan sonra; diğer yandan, ihtiyati hacizle mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın, Anayasa’da (m.13) öngörülen “ölçülülük

³² 04/11/1983 tarih ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu, RG.08/11/1983, S.18215.

³³ Aslında bu örnekte, KARAHANOGULLARI’nın da belirtmiş olduğu üzere; idarenin, özel mülkiyette bulunan bir taşınmaz mala kendi kararı ile sahip olma yetkisinin bulunmadığının ve idarenin kamulaştırma kararının, malın hukuksal statüsünü, hakkında kamulaştırma kararı verilmiş mal statüsüne çevirmek suretiyle malikin haklarını sınırlasa da, söz konusu malın idarenin malvarlığına geçmesinin, ancak malikin rızası veya mahkeme kararı ile mümkün olduğunun da altını çizmek gerekir. Bkz. Onur KARAHANOGULLARI (2011), *İdarenin Hukukla Kavranması: Yasallık ve İdari İşlemler (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, Ankara, Turhan Kitabevi Yay., s.4.

³⁴ 03/05/1985 tarih ve 3194 sayılı İmar Kanunu, RG.09/05/1985, S.18749.

³⁵ Danıştay’ın yerleşik içtihatları uyarınca, imar planları, “düzenleyici idari işlem” niteliğindedir. Danıştay’ın bu konudaki yerleşik içtihadını yansıtan örnek bir karar için bkz. D.6.D: E.2005/5815, K.2005/5119, T.26/10/2005 (DBB).

ilkesi”ne³⁶ aykırılık taşıyıp taşımadığına bakıldığında da, genel olarak, ihtiyati haciz sebeplerinin, sınırlama amacı açısından “gerekli”, amacı gerçekleştirmeye “elverişli” ve amaçla “orantılı” olduğu söylenebileceğinden; bu bakımdan da bir Anayasa’ya aykırılığın söz konusu olmadığı saptamasında bulunulabilir. Başka bir ifadeyle, ölçülülük ilkesinin alt unsurları olarak kabul edilen; “gereklilik”, “*elverişlilik*” ve “*orantılılık*” öğeleri³⁷ itibariyle, ihtiyati haczin, mülkiyet hakkına ilişkin -kuramsal olarak- “ölçülü” bir sınırlama teşkil ettiği söylenebilir.³⁸ Gerçi, İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde yer alan, “(...) *ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*” yolundaki hüküm karşısında; idarece tesis edilmiş bulunan ihtiyati haciz işleminin, yargı kararına rağmen etkisini sürdürebilmesinin olanaklı ve hatta zorunlu olması, bu müessesenin, mülkiyet hakkını “ölçsüz” olarak sınırladığı biçiminde yorumlanmaya da elverişlidir.³⁹ Zira, ihtiyati haciz işlemi iptal edilmiş olsa dahi, davalı idarece bu iptal kararına karşı temyiz yoluna başvurulması hâlinde, karar

³⁶ Ölçülülük ilkesi; sınırlamada başvuru aracının, sınırlama amacını gerçekleştirmeye *elverişli* olmasını; bu aracın, sınırlama amacı açısından *gerekli* olmasını ve amaçla amacın *orantılı* olmasını ifade etmektedir. Bkz. ÖZBUDUN, s.104.

³⁷ Bu konuda bkz. SAĞLAM, s.110 vd.

³⁸ Her ne kadar ihtiyati haczin, *soyut ve kuramsal olarak*, “ölçülülük” ilkesine aykırı olmadığı söylenebilirse de; her bir somut olayda tesis edilen ihtiyati haciz işlemlerinin -tekil olarak- “ölçülülük” ilkesi yönünden ayrıca sorgulanabilir olduğu ve bu anlamda, diğer idari işlemler gibi yargısal denetime tabi bulunduğu da unutulmamalıdır. Dolayısıyla, ölçülülük konusundaki görüşümüz, ihtiyati haciz işlemlerinin tamamının, her hâlikarda “ölçülü” olduğunu ve olacağını peşinen kabul ettiğimiz biçiminde yorumlanmamalıdır. Başka bir deyişle, ihtiyati haciz işleminin ölçülü bir sınırlama teşkil ettiğine ilişkin görüşümüz, adı geçen müessesenin bizatihi kendisine ilişkin olup; her ihtiyati haciz işlemi, tekil olarak kapsamamaktadır. Nitekim, tesis edilen her ihtiyati haciz işlemine karşı açılan davada, ihtiyati haciz işleminin hukuka uygunluğu, “ölçülülük” yönünden de denetlenecek ve müessesenin kendisine yönelik saptamamızdan sapmalar (ölçsüzlükler) ortaya çıkabilecektir.

³⁹ Burada hemen belirtmek gerekir ki; ihtiyati haczin, mülkiyet hakkını “ölçsüz” biçimde sınırladığına yönelik saptama, ihtiyati haciz müessesesini düzenleyen AATUHK hükümlerinden kaynaklanmamakta; ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların, *kesinleştikten sonra* uygulanacağını öngören İYUK m.28/1 hükmünden doğmaktadır. Dolayısıyla, burada bahsedilen Anayasa’ya uygunluk sorunu, esasen İYUK’un anılan hükmüne ilişkin olup; bu husus, aşağıda, III. başlığın B alt başlığında yer alan “İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanmasına İlişkin Anayasa’ya Aykırılık Sorunu” bağlamında (özellikle § B.3.’te) ayrıca irdelenmektedir.

kesinleşmemiş olacağından, ihtiyati haciz kaldırılmayacak; bu durum ise, kamu borçlusunun mülkiyet hakkının, nihai nitelikteki bir yargı kararı olan iptal kararına rağmen sınırlanmasını sonuçlayacaktır. Böyle bir sonucun ise, temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların “ölçülülük” ilkesine aykırı olamayacağı yolundaki Anayasal kural ile bağdaştırılması oldukça güç görünmektedir.

III. İHTİYATİ HACZE KARŞI AÇILAN DAVALARDA VERİLEN KARARLARIN UYGULANMASI

Kamu alacaklarının tahsili hukukunda bir güvence önlemi olan “ihtiyati haciz” işleminin iptali istemiyle açılan davalarda idari yargı yerleri tarafından verilen kararların uygulanması bakımından İYUK’ta *ayrık* bir düzenlemeye yer verilmiş olduğundan; “ayrıkılığı” kavrayabilmek için, öncelikle “kural”ın; yani, genel olarak *yargı kararlarının uygulanması rejiminin* temel özelliklerinin ele alınması gerekmektedir. Zira, anılan *ayrık uygulama rejiminin*, “genel kural”ın basit bir istisnasından mı ibaret olduğu; yoksa, sistemin tutarlılığını bozan ve Anayasa’ya da aykırılık teşkil eden bir “*sapma*”dan mı söz edilmesi gerektiği; ancak, genel olarak yargı kararlarının uygulanması zorunluluğu kuralının anlam ve kapsamının açıklığa kavuşturulmasıyla anlaşılabilir. Bu nedenle, burada öncelikle genel olarak yargı kararlarının uygulanması zorunluluğu incelenmekte (A); ardından ise, ihtiyati haciz işleminin iptali istemiyle açılan idari davalarda verilen kararların *uygulanma rejimindeki* Anayasa’ya aykırılık sorunu, birçok açıdan, etraflıca irdelenmektedir (B).

A. Genel Olarak Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu⁴⁰

Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrasında, yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu belirtilmiş ve mahkeme kararlarının hiçbir suretle değiştirilemeyeceği ve bunların yerine getirilmesinin geciktirilemeyeceği vurgulanmıştır. Anayasa, bu düzenleme ile adli yargı, idari yargı veya diğer yargı kolları tarafından

⁴⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Serdar YILMAZ (2009), *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (İdare Hukuku) Anabilim Dalı, Ankara, s.36 vd.

verilen kararlar arasında ayrım gözetmeksizin, herhangi bir yargı kolu içerisindeki bir yargı yeri tarafından, yargılama süreci ve sonucunda verilebilecek *her türlü yargı kararının*⁴¹ uygulanması zorunluluğu kuralını getirmiştir.

Anayasanın, tüm mahkeme kararlarını kapsayan bu genel nitelikteki hükmüne benzer, ama daha somut nitelikte bir düzenleme de, uygulanmasında en çok sıkıntı yaşanan idari yargı kararları yönünden, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer almaktadır. Buna göre, adı geçen Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrası uyarınca; Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre, idare, gecikmeksizin işlem tesis etmek veya eylemde bulunmak zorunda olup; kararın gereklerinin yerine getirilmesi süresi, hiçbir şekilde, kararın idareye tebliğinden itibaren 30 günü⁴² geçemeyecektir. Ancak, yine aynı hükmün getirdiği istisnaya göre, haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda idari yargı yerlerince verilen kararlar hakkında, bu kararların *kesinleşmesinden sonra*, idarece işlem tesis edilecektir.⁴³

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununun⁴⁴ (AYİMK) 63. maddesinin ikinci fıkrası da, askeri idari yargının ilk ve son derece mahkemesi olan Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin (AYİM) esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre, idarenin, 60 gün⁴⁵ içinde işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecbur olduğu düzenlemesini içermektedir.

---

⁴¹ Yalnız kesin hükümlerin değil, bütün yargı kararlarının bağlayıcılığı ve infaz zorunluluğu vardır. Orhan ÖZDEŞ (1977), "Danıştay Kararlarının Yerine Getirilmesi Zorunluluğu", *Danıştay Dergisi*, Y.6, S.20-21, s.32.

⁴² İdari yargı kararlarının yerine getirilmesi için öngörülen bu süre, 10/06/1994 tarih ve 4001 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'un (RG.18/06/1994, S.21964) 13. maddesi ile yapılan değişiklikten önce, 60 gün olarak düzenlenmişti.

⁴³ Bu istisnai düzenleme, aşağıda, III. başlığın B alt başlığında yer alan "İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanmasına İlişkin Anayasa'ya Aykırılık Sorunu" bağlamında etraflıca irdelenmektedir.

⁴⁴ 04/07/1972 tarih ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu, RG.20/07/1972, S.14251.

⁴⁵ Görüldüğü üzere, burada (AYİMK m.63/2), İYUK m.28/1'den farklı olarak, kararın uygulanması (karar gereklerinin yerine getirilmesi) süresi, 60 gün olarak belirlenmiştir.

Pozitif hukukumuzda yer alan bu düzenlemeler, genelde yargı kararlarının, özelde ise idari yargı kararlarının “aynen” ve “derhal” uygulanması zorunluluğunu, açıkça ve doğrudan doğruya göstermektedir. Bu hükümlerin yanı sıra, Anayasanın; idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğunu belirten 125. maddesi; hak arama özgürlüğünü ve adil yargılanma hakkını düzenleyen 36. maddesi ile diğer bazı Anayasa ve yasa hükümleri de -dolaylı da olsa- yargı kararlarının uygulanması zorunluluğuna işaret etmektedir. Aslında, Türkiye Cumhuriyetinin bir “hukuk devleti”⁴⁶ olduğunu belirten Anayasanın 2. maddesi hükmü, yargı kararlarının uygulanmasının zorunlu olduğu sonucuna ulaşmak açısından tek başına yeterlidir.⁴⁷

Nitekim, bir “hukuk devleti”nde⁴⁸ (*İng.: Rule of law / Alm.: Rechtsstaat*)⁴⁹ yargı kararlarının uygulanmamasından söz edilmesi, aslında mümkün olmadığı gibi;⁵⁰ yargı kararlarının uygulanmasının zorunlu

⁴⁶ “Hukuk devleti” ilkesi hakkında, Anayasa Mahkemesinin yapmış olduğu çeşitli tanımlar için bkz. Ömer İZGİ / Zafer GÖREN (2002), *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu*, C.I, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Basımevi, s.14 vd.

⁴⁷ Zira, “hukuk devleti” ilkesi, zaten yukarıda anılan tüm ilkeleri de içerisinde barındıran, makro bir kavramdır. Örneğin, “adil yargılanma hakkı”nın, “hukuk devleti ilkesi”nin geçerli olduğu bir toplumun “temel taşı” olduğu ifade edilmek suretiyle; hukuk devleti ilkesi ile adil yargılanma hakkı arasındaki sıkı ilişki ve hukuk devleti ilkesinin kapsayıcı niteliği de ortaya konulmuş olmaktadır. Bkz. Eva BREMS (2005), “Conflicting Human Rights: An Exploration in the Context of the Right to a Fair Trial in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, *Human Rights Quarterly*, Vol.27, Issue 1, p.298. Aynı durumun, Anayasa Mahkemesi kararlarında, “hak arama özgürlüğü” ile “hukuk devleti ilkesi”nin bir arada kullanıldığına ilişkin tespit açısından da geçerli olduğu söylenebilir. Bkz. Mesut AYDIN (2006), “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hak Arama Özgürlüğü”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.61, S.3, s.34.

⁴⁸ “Hukuk devleti” konusunda kuramsal bir çalışma için bkz. Jacques CHEVALLIER (2010), *Hukuk Devleti*, [Çev.: Ertuğrul Cenk GÜRCAN], Ankara, İmaj Yay.

⁴⁹ Aslında, “hukuk devleti” teriminin, Alman dilinin özgül bir ürünü olarak, “Rechtsstaat” kelimesine karşılık geldiği ve Anglo-Sakson hukukunda kullanılan “rule of law” teriminden farklı olduğu yönünde bkz. Mithat SANCAR (2008), *‘Devlet Akli’ Kısacasında Hukuk Devleti*, 4. Baskı, İstanbul, İletişim Yay., s.32 vd. “Rechtsstaat” ve “rule of law” kavramları arasındaki farklılıkla ilgili olarak ayrıca bkz. Girish N. BHAT (2007), “Recovering the Historical Rechtsstaat”, *Review of Central and East European Law*, Vol.32, Issue 1, p.67 vd.

⁵⁰ Karş. Cüneyt OZANSOY (2001), “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması ve İdare Gerçeği”, *İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü Sempozyumu*, Ankara, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yay., s.165.

olduğunun ayrıca ve açıkça belirtilmesine gerek de bulunmamaktadır.⁵¹ Dolayısıyla bir yargı kararının uygulanması için kanunlarda hüküm aramaya lüzum yoktur.⁵²

Zira, hukuk devletinin olmazsa olmaz şartı, bağımsız mahkemelerce yapılacak yargısal denetim;⁵³ yargısal denetimin olmazsa olmaz şartı ise, bu denetim süreci içerisinde verilen her türlü yargı kararlarının uygulanmasıdır. Başka bir anlatımla, yargı yerince verilen kararların uygulanmadığı bir yargısal denetim, hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz; dahası, -biraz da mübalağayla- abesle iştigal teşkil eder. Zira, yargı kararının uygulanmaması, yapılan yargısal denetimi anlamsız kılar. Böylece yargılama, “göstermelik bir faaliyet” ya da “*formalite*” hâline dönüşür. Böyle bir yargılama faaliyetinin ise, kimseye bir faydası olmaz. Bilakis, yargı kararlarının uygulanmaması, kaotik bir ortam yaratır.

Bu durum, idari yargı kararları açısından daha da vahim sonuçlar doğurabilir. Nitekim, çoğu kez bozulan kamu düzeninin yeniden tesisini temin etmeye çalışan idari yargı kararları uygulanmayacak olursa, kamu düzeninin düzeltilmesi bir yana, daha da çok bozulması dahi gündeme gelebilir. Yani, idari yargı kararlarının uygulanmamasının yaratacağı kargaşa, hukuk devleti ilkesini temelinden sarsabilir.

Bu açıdan, hukuk devleti ilkesi ile özellikle idari yargı kararlarının uygulanması arasında sıkı bir ilişki bulunmakta ve idari yargı kararlarının

---

⁵¹ Evren ALTAY (2004), *İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Uyuşmazlıklar*, Ankara, Turhan Kitabevi Yay., s.2; Metin GÜNDAY (2000), “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması Sorunu”, *Ankara Barosu Hukuk Kurultayı*, C.I, Ankara, s.351; M. Ayhan TEKİNSOY (2006), “TÜPRAŞ’ın Özelleştirilmesi, Yürütmenin Durdurulması Kararları ve Sorunlar...”, *Hukuk Gündemi*, S.4, s.18.

⁵² ÖZDEŞ, s.26.

⁵³ Aynı yönde bkz. Bernard SCHWARTZ (1988), “Fashioning an Administrative Law System”, *Administrative Law Review*, Vol.40, Issue 3, p.432. Öte yandan, yerel idare hukukunda geçerli olan bu durumun, son dönemin trendi olan “küresel (global) idare hukuku”na (*global administrative law*) da yansıtıldığı ve idarenin yargısal denetiminin, global idare için de, zorunlu bir öge olduğu ileri sürülmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Benedict KINGSBURY / Nico KRISCH / Richard B. STEWART (2005), “The Emergence of Global Administrative Law”, *Law and Contemporary Problems*, Vol.68, Issue 3-4, p.39.

uygulanması konusu, hukuk devleti ilkesinde çok önemli bir yer tutmaktadır.⁵⁴

Aslında, yalnızca idari yargı yerlerince verilen kararların değil; adli yargı yahut diğer yargı yerlerince verilmiş olsa da, idareye hitap eden tüm kararların uygulanması,⁵⁵ hukuk devleti açısından vazgeçilmezdir. Zira, hukuk devleti anlayışı, yönetenlerin de hukuk kurallarıyla bağlı olmasını gerektirdiğinden;⁵⁶ idarenin, davalı olduğu her dava sürecinde verilen kararların gereklerini yerine getirmesi, bu anlayışın içselleştirildiğini göstererek; bireylerin, gerçek bir hukuk devletinde yaşadığını hissetmelerini temin eder ve toplumda, “*hukuka bağlı devlet*” ve “*hukukun üstünlüğü*” ilkelerinin egemen olduğu inancını pekiştirir. Kuşkusuz bu durum, bireylerin de “*hukuka saygı*” ilkesi çerçevesinde hareket etmesi sonucunu doğurur. Bu itibarla, hukuk devleti ilkesini gerçek anlamda yaşama geçirebilmek için, her şeyden önce, idarenin hukuka saygılı olması; bu bağlamda, aleyhine de olsa, tüm yargı kararlarının gereklerini yerine getirmesi lazım gelmektedir. Dolayısıyla, “*idari yargı kararlarının uygulanması zorunluluğu*”, hukuk devleti ilkesinin temel bir ögesi ve zorunlu bir önkoşuludur.

Bu çerçevede, başta da belirttiğimiz gibi, hukuk devleti ilkesini, Anayasa ile güvence altına almak suretiyle benimseyen ülkemizde, idarenin yargısal yolla denetimi ve bu denetimin bir parçası olan yargı kararlarının uygulanması zorunluluğu, zaten hukuk devleti ilkesinin bir unsuru olarak hukuk devleti kavramında mündemiç bulunduğundan, yargı kararlarının uygulanmasının zorunlu olduğunu düzenleyen açık bir hükme ihtiyaç yoktur. Bununla birlikte, uygulamanın nasıl yapılacağını belirleyen; yani, kararın gereklerinin, hangi süre içerisinde ve hangi usul ve esaslar dairesinde yerine getirileceğini gösteren açık bir düzenlenmenin mevcudiyetinde pratik bir yarar bulunduğunu da eklemek gerekir.

⁵⁴ Ahmet ERDOĞDU (1971), “Yönetsel Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, *Danıştay Dergisi*, Y.1, S.1, s.11.

⁵⁵ *İdari rejimi* benimseyen ülkemizde, istisnai olarak, bazı idari faaliyetlere özel hukuk kuralları uygulanmakta ve bu uygulamadan doğan uyuşmazlıklar, adli yargıda çözülmektedir. GÜNDAY (2011), s.25. Bu bağlamda, idare, adli yargıda da davalı konumunda bulunabildiğinden; kendisine hitap eden adli yargı kararlarını da yerine getirmek durumundadır. Dolayısıyla, idarece uygulanması zorunlu olan kararlar, yalnızca idari yargı kararlarından ibaret değildir.

⁵⁶ Nitekim, *hukuk devleti*, sadece yönetilenlerce uyulacak kurallar koyan bir devlet olmayıp, aynı zamanda koyduğu hukuk kurallarıyla, kendisini de bağlı gören devlettir. *Ibid.*, s.39.

Genel olarak yargı kararlarının uygulanması zorunluluğunun hukuki altyapısını bu şekilde kısaca ortaya koyduktan sonra, şu hususu vurgulamakta yarar görüyoruz ki; her yargı kararının uygulanması farklılık arz edebilmekle birlikte, uygulamanın “*geciksiz*” yapılması şarttır. Nitekim, Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında, yargı kararlarının uygulanması zorunluluğu belirtildikten sonra, bu uygulamanın “kararın gereklerine uygun” olması zorunluluğuna da vurgu yapılmakta ve böylece, yalnızca “*hiç uygulamama*” hâllerinin değil; aynı zamanda “*gereği gibi uygulamama*” hâllerinin⁵⁷ de, yargı kararının uygulanmaması anlamına geleceği ortaya konulmaktadır. Bu noktada, gereği gibi uygulamama hâllerinden “*geç uygulama*”, inceleme konumuz açısından bilhassa önem taşımaktadır. Zira, yargı kararlarının *geciksiz*; yani *derhal* uygulanması zorunluluğunu getiren AY m.138/4 hükmü karşısında, İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan “(...) *ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*” yolundaki kuralın anlamı, kapsamı ve hukuki değeri, sorgulanmaya muhtaçtır. Nitekim, bu husus, aşağıda çeşitli açılardan tahlil edilmektedir.

B. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanmasına İlişkin Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

İhtiyati haciz işleminin iptali istemiyle açılan davalarda idari yargı yerleri tarafından verilen kararların uygulanmasına ilişkin Anayasa’ya aykırılık sorununa odaklanılan bu başlıkta; öncelikle ihtiyati hacze karşı açılan davalara, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu kapsamında kısaca değinilmekte (**§ B.1**); ardından, bu davalarda verilen kararların *uygulanması rejimi*, İYUK m.28/1’in son cümlesinde öngörülen *ayrık* düzenleme çerçevesinde incelenmekte (**§ B.2**); daha sonra ise, bu davalarda verilen kararların *uygulanma rejiminin* Anayasa’ya aykırılığı (**§ B.3**) ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne aykırılığı (**§ B.4**) üzerinde durulmakta ve nihayet, Anayasa’ya ve Avrupa

⁵⁷ İdari yargı kararlarının gereği gibi uygulanmaması hâlleri; “*geç uygulama*”, “*hatalı veya eksik uygulama*” ve “*biçimsel (göstermelik/muvazaalı) uygulama*” olmak üzere üçlü bir tasnife tabi tutulabilir.

İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırılığın aşılp aşılamayacağı hususu irdelenmekte (§ B.5) ve konu, “İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanmasına İlişkin Anayasa’ya Aykırılık Sorunu” bağlamında, çeşitli açılardan, ama bütünsel bir devamlılıkla ele alınmış olmaktadır.

§ B.1. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalar

Kamu alacağını güvenceye almaya yönelik önlemlerden biri olarak “ihtiyati haciz” müessesesini düzenleyen 6183 sayılı AATUHK'nın, “İhtiyati Hacze İtiraz” başlıklı 15. maddesinde;

“Haklarında ihtiyati haciz tatbik olunanlar haczin tatbiki, gıyapta yapılan hacizlerde haczin tebliği tarihinden itibaren 7 gün içinde alacaklı tahsil dairesine ait itiraz işlerine bakan *vergi itiraz komisyonu* nezdinde ihtiyati haciz sebebine *itiraz* edebilirler.

İtirazın şekli ve incelenmesi hususunda Vergi Usul Kanunu hükümleri tatbik olunur. Bu ihtilaflar *itiraz komisyonlar*mca diğer işlere takdimen incelenir ve karara bağlanır. *İtiraz komisyonlarının* bu konuda verecekleri kararlar *kesindir*.”

hükmü yer almaktadır. Ancak, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'un⁵⁸ 13. maddesiyle; diğer kanunlarda yer alan “*itiraz komisyonu*” deyimini, “*vergi mahkemesi*”; “*itiraz*” deyimini ise, “*vergi mahkemesinde dava açılması*” olarak değiştirilmiş bulunduğundan; 6183 sayılı Kanun'un bahsi geçen hükmü; ihtiyati haciz işlemine karşı, yetkili vergi mahkemesinde dava açılabileceği şeklinde anlaşılmalıdır. Keza, 2577 sayılı İYUK'un 45. ve 46. maddelerinde yer alan “*başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi*”, duruma göre, “*itiraz*” veya “*temyiz*” kanun yollarının gündeme gelebileceğine dair kurallar uyarınca, 6183 sayılı Kanun'un anılan düzenlemesinde geçen “*kesindir*” ibaresinin, vergi mahkemesi kararını, kanun yolu denetiminden bağımsız kılmayacağı açıktır. Diğer yandan, 2576 sayılı Kanun'un, vergi mahkemelerinin görev alanını belirleyen 6. maddesinin (b) bendinden hareketle; vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümler ile bunların zam ve cezalarını güvence altına almak amacıyla tesis

⁵⁸ 06/01/1982 tarih ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun, RG.20/01/1982, S.17580.

edilen ihtiyati haciz kararlarına karşı açılacak davalarda vergi mahkemelerinin; bunların dışında kalan kamu alacaklarını güvence altına almak amacıyla tesis edilen ihtiyati haciz kararlarına karşı açılacak davalarda ise, idare mahkemelerinin görevli olduğu anlaşılmaktadır.

O hâlde, anılan yasa hükümlerinin hepsinin birlikte değerlendirilmesi neticesinde; ihtiyati haciz işlemine karşı 7 gün içinde, *uyuşmazlığın ilişkili olduğu konuya göre*, yetkili vergi mahkemesinde veya yetkili idare mahkemesinde dava açılabileceği ve bu dava sonucunda vergi veya idare mahkemesi tarafından verilen karara karşı kanun yollarına başvurulabileceği söylenebilir.

§ B.2. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanması Rejimi

İhtiyati haciz işlemine karşı, *uyuşmazlığın ilişkili olduğu konuya göre*, vergi veya idare mahkemesinde dava açılabileceği bilinmekle birlikte; ihtiyati haciz işlemine karşı açılan davada⁵⁹, vergi ya da idare mahkemesince verilen kararların nasıl uygulanacağı sorusu akla gelmektedir. Hemen belirtelim ki, Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrasına göre, bu yargılama sürecinde ve sonucunda verilen kararların da, tıpkı diğer yargı kararları gibi, “*aynen*” ve “*derhal*” uygulanması gerektiği düşünülebilirse de; İYUK m.28/1’in son cümlesindeki, “(...) *ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*” hükmü, anılan sorunun yanıtının o kadar da kolay olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, ihtiyati hacze karşı açılan “*idari davalar*”da⁶⁰ verilen kararların nasıl ve hangi süre içerisinde yerine

⁵⁹ Her ne kadar, burada, spesifik olarak “*ihtiyati haciz*” işlemine karşı açılan davalarda idari yargı yerleri tarafından verilen kararların uygulanması üzerinde durulsa da; İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan, “*haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar*”ın uygulanması “*aynı*” ayrık rejime tabi kılınmış olduğundan; anılan kararların uygulanması bağlamında yapmış olduğumuz irdeleme, esasen aynı öncüllerden hareketle, “*haciz*” işlemine karşı açılan idari davalar bakımından da geçerlidir.

⁶⁰ Kamu alacaklarının tahsili hukukunda bir güvence önlemi olan ihtiyati haciz işlemine karşı, gerek vergi mahkemelerinde gerek idare mahkemelerinde açılan davaların, aslında “*idari davalar*”dan, iptal davası kategorisine dâhil edilmesi gerektiği kanısında olsak da; vergi mahkemesinde açılan davaları “*vergi davası*” olarak ayrıca sınıflandıran yaklaşımlar nedeniyle; burada, genel ve kapsayıcı nitelikteki “*idari dava*” kavramını kullanmayı yeğlemiş bulunuyoruz. Bu noktada, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümler ile bunların zam ve cezalarını güvenceye almak amacıyla tesis edilen ihtiyati haciz işlemlerine karşı

getirilmesi gerektiği hususu, bu davalarda verilebilecek karar türleri çerçevesinde, etraflıca irdelenmelidir.

Bu bağlamda, ilk olarak, İYUK'un yukarıda zikredilen hükmünde, ihtiyati haciz uygulamalarıyla ilgili davalarda verilen "kararlar"dan söz edilirken, -İYUK m.28/1'in ilk cümlesinde yer alan ifadenin⁶¹ aksine- esasa

---

vergi mahkemelerinde açılan davaların da; tıpkı, bunlar dışında kalan kamu alacaklarını güvenceye almak amacıyla tesis edilen ihtiyati haciz işlemlerine karşı *idare mahkemelerinde* açılan davalarda olduğu gibi, "iptal davası" formatında açılmasının gerektiği ve dolayısıyla da, bu davalarda verilen kararların *uygulanma rejiminin* de aynı olmasının lazım geldiği kanaatindeyiz. Bununla beraber, vergi davalarının hukuksal niteliği, öğretilerde oldukça tartışmalı olup; bu konudaki tartışmaların, genel olarak "*iptal davası*", "*tam yargı davası*" ve "*kendine özgü dava*" ekseninde yürütüldüğü söylenebileceğinden, konuya ihtiyatla yaklaşılmasının yerinde olacağını da eklemek isteriz. [Vergi davalarının hangi dava kategorisi kapsamında sınıflandırılması gerektiği hususunda ileri sürülen görüşler için bkz. Ahmet G. KUMRULU (1989), *Vergi Yargılama Hukukunun Kuramsal Temelleri*, Ankara, s.103 vd.; Civan TURMANGİL (1982-1987), "Vergi Davasının Hukuksal Niteliği", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.39, S.1-4, s.125-156; Metin TEKGÜNDÜZ (1983), "İdari Dava Türleri ve Vergi Davası", *Danıştay Dergisi*, Y.13, S.50-51, s.56-59; Turgut CANDAN (1984), "Vergi Uyuşmazlıkları ve İdari Davalar", *Danıştay Dergisi*, Y.14, S.54-55, s.31-40; Lutfi DURAN (1988), "İdari İşlem Niteliğinde Yargı Kararıyla Vergi Davalarının Çözümü (II)", *Amme İdaresi Dergisi*, C.21, S.1, s.63-77; K. Burak ÖZTÜRK (2009), "İdari Yargılama Hukuku Yönünden Vergi Davası Kavramına İlişkin Kısa Bir Değerlendirme", *Prof. Dr. Mualla ÖNCEL'e Armağan*, C.II, Ankara, Ankara Üniversitesi Yay., s.1111-1124.]

Diğer taraftan, burada, İYUK m.28/1'in son cümlesindeki istisna hükmünün ilk hâlinin, "*(...) ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili vergi davalarında vergi mahkemelerince verilen kararlar hakkında, bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*" biçiminde olduğuna ve 1994 yılında 4001 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile, düzenlemedeki "vergi davası" ve "vergi mahkemesi" ibarelerinin çıkarıldığına; bu suretle, ihtiyati hacze karşı vergi mahkemelerinde ve idare mahkemelerinde açılan davalarda verilen kararların *uygulanma rejimleri* arasındaki ikiliğin giderildiğine de değinmek gerekir. Bu anlamda, söz konusu değişiklikte bugünkü hâlini alan İYUK m.28/1'in son cümlesinde yer alan ayrıksı düzenleme, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan idari davaların tamamına teşmil edilmiş bulunmaktadır. Hemen belirtelim ki, uyuşmazlığın ilişkili olduğu konu, esas itibarıyla aynı -dava konusu işlem, ihtiyati haciz- olmasına karşın; davanın açıldığı mahkemeye -davanın vergi veya idare mahkemesinde açılmış olmasına- göre verilen kararın ayrı şekillerde uygulanması, meşru sayılamayacak bir farklılık yarattığından; bu konudaki kararların uygulanma rejimini yeknesaklaştıran değişikliğin, yerinde olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, makalemizdeki tartışmaların odağında bulunan İYUK m.28/1'in son cümlesindeki düzenlemeyi Anayasa ile bağdaştıramadığımızdan (bkz. *infra.*, § B.3.), -ihtiyati hacze karşı idare mahkemelerinde açılan davalarda verilen kararları da içerecek biçimde- hükmün kapsamını genişleten değişikliği, bu açıdan isabetli bulmadığımızı da vurgulamalıyız.

⁶¹ İYUK m.28/1'in ilk cümlesinde, "*Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararları*"ndan, tereddüde

ilişkin nihai karar⁶², usule ilişkin nihai karar⁶³, ara kararı⁶⁴, yürütmenin durdurulması kararı⁶⁵ gibi bir ayrıma gidilmediği için,⁶⁶ bu süreçte verilen her türlü yargı kararının uygulanma rejiminin, İYUK m.28/1'in son cümlesinde yer alan kurala tabi olduğu düşünülebilirse de, bu kararların gereklerinin, “kararların kesinleşmesinden sonra” yerine getirileceğine dair düzenleme, anılan rejimin, yalnızca -kesinleşebilecek olan- *esasa* ve *yürütmenin durdurulmasına*⁶⁷ ilişkin kararları kapsamına aldığı⁶⁸ ortaya

---

mahal bırakılmayacak açıklıkta söz edilmiş olduğundan, bu noktada, hükmün kapsamı bakımından herhangi bir duraksama bulunmaması gerektiği ifade edilebilir.

⁶² *Esasa ilişkin nihai kararlar*, taraflar arasındaki maddi uyumsuzluğu sona erdiren ve davaya bakan yargı yerinin davadan elini çekmesi sonucunu doğuran, nihai nitelikteki kararlardır. Bkz. Turgut CANDAN (1991a), “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması – I”, *Maliye Postası Dergisi*, Y.12, S.253, s.45.

⁶³ *Usule ilişkin nihai kararlar*, dava konusu (talep sonucu) ile ilgili olmayan ve taraflar arasındaki uyumsuzluğu sona erdirmeyen ve fakat, davaya bakan yargı yerinin davadan elini çekmesi sonucunu doğuran, nihai kararlardır. Bkz. Baki KURU / Ramazan ARSLAN / Ejder YILMAZ (2004), *Medeni Usul Hukuku*, 15. Baskı, Ankara, Yetkin Yay., s.540.

⁶⁴ *Ara kararları*, yargılamaya (davaya) son vermeyen; aksine, onu yürütmeye ve ileletmeye yarayan kararlardır. Bkz. *Ibid.*, s.537.

⁶⁵ *Yürütmenin durdurulması kararı*, dava konusu idari işlemin “uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması” ve bu idari işlemin “açıkça hukuka aykırı olması” şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davaya bakan idari yargı yerinin, dava konusu idari işlemin hukuka uygunluk karinesini geçici olarak askıya almak suretiyle, işlemin icrasını durdurmasına yönelik, kendine özgü (*sui generis*) nitelikte bir karardır. Bkz. İl Han ÖZAY (2004), *Günüşiğında Yönetim II: Yargısal Korunma*, İstanbul, Filiz Kitabevi, s.214-215. Ayrıca, yürütmenin durdurulması kararının hukuki niteliği bağlamında; yürütmenin durdurulması kararları ile iptal kararları, ihtiyati tedbir ve ara kararlarının benzer ve farklı yönlerini ortaya koyan bir karşılaştırma için bkz. Zehreddin ASLAN (2001), *İdari Yargı'da Yürütmenin Durdurulması*, 2. Basım, İstanbul, Alfa Yay., s.27-39.

⁶⁶ Hemen belirtelim ki, İYUK m.28/1'in ilk cümlesinde de, bu kadar ayrıntılı bir kategorizasyon yapılmamış ve burada zikredilenler kadar alt ayrımlara, hükmün lafzında yer verilmemiştir. Anılan hükümde, idari yargı yerlerince verilen “kararlar” ibaresi değil; “*esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlar*” ibaresi kullanılmak suretiyle, uygulanmasında en çok sıkıntı yaşanan “*esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi*”ne özgü bir düzenleme yöntemi tercih edilmiştir. Ancak, “idari yargı kararları” çok geniş bir yelpazeye yayılan çeşitliliği bünyesinde barındırdığı için; idari yargılama sürecinde verilen diğer kararları “dışlayan” düzenlemesi nedeniyle, İYUK m.28/1'in eleştiriye açık olduğu düşünülmektedir.

⁶⁷ Yürütmenin durdurulması kararlarının, İYUK m.28/1'in son cümlesinde yer alan *ayrıksı rejimin* kapsamına girip girmediği hususu tartışmaya açık olup; bu konudaki farklı görüşler, aşağıda irdelenmektedir.

⁶⁸ İYUK m.28/1'in, “bütünsel” olarak değerlendirilmesi neticesinde; İYUK m.28/1'in son cümlesinde, haciz veya ihtiyati haciz uygulamalarıyla ilgili davalarda verilen “kararlar” şeklinde genel bir ifade kullanılmış olmasının, aslında bu davalarda verilen *her türlü*

koymaktadır.⁶⁹ Gerçekten, söz gelimi bir *ara karar*ın gereklerinin, “bu kararın kesinleşmesinden sonra” (!) yerine getirilmesi gibi bir sonuç, asla düşünülemez. Dolayısıyla, söz konusu davalarda idari yargı yerleri tarafından verilen ara kararları gibi, esasa veya yürütmenin durdurulmasına ilişkin olmayan kararların uygulanması, “genel kural”a göre gerçekleştirilecektir. Buna karşılık, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda, idari yargı yerlerince verilen yürütmenin durdurulması kararları⁷⁰ ile esasa

---

kararın, anılan son cümle kapsamında ele alınmasını sağlamayacağı belirtilmelidir. Zira, anılan hükmün son cümlesinde ifade edilen davalarda verilen kararların uygulanması bakımından *ayrıkçı bir rejim* öngörülmüş olsa da; aslında bu *ayrıkçılık*, “karar türleri” bakımından değil; “dava konuları” bakımından, *karar gereklerinin yerine getirilme süreleri* ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla, İYUK m.28/1’in ilk cümlesinde zikredilen karar türlerinin (*esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlar*), anılan hükmün son cümlesi açısından da geçerli olduğu, pekâlâ savunulabilir. O hâlde, hükmün lafzından hareketle yapılan bu yorum neticesinde; haciz ve ihtiyati haciz uygulamalarıyla ilgili davalarda verilen kararlardan, yalnızca “esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin” olanların, *kesinleştikten sonra* uygulanacağı; diğer kararların ise, “genel kural” uyarınca *derhal (kesinleşmesi beklenmeksizin)* yerine getirileceği söylenebilir. Nitekim, İYUK m.28/1’in son cümlesinde kullanılan “*kesinleşme*” ifadesi de, -esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin olmayan kararların *kesinleşmesinden* bahis olunamayacağı için- ulaşılmış olduğumuz bu sonucu doğrulamaktadır.

⁶⁹ Karar gereklerinin yerine getirilmesi bakımından İYUK m.28/1’in son cümlesinde öngörülen “ayrıkçı rejim”in, aslında; esasa ilişkin kararlardan yalnızca *iptal kararını* ve idari yargıda kendine özgü bir karar türü olan *yürütmenin durdurulması kararını* kapsadığını söyleyebiliriz. Zira, esasa ilişkin nihai kararlar olan *davanın reddine* ilişkin kararların uygulanması bakımından herhangi bir özellik bulunmamaktadır. Keza, *yürütmenin durdurulması isteminin reddine* ilişkin kararlar yönünden de, bu noktada bir hususiyet mevcut değildir. Bu itibarla, anılan “ret” kararlarının, aslında teknik anlamda, “uygulanma zorunluluğu bulunmayan” kararlar oldukları dahi ileri sürülebilir. Nitekim, bu ret kararlarının, dava konusu edilen işlemin geçerliliği üzerinde herhangi bir etkisi bulunmadığından; davalı idarenin, bahsi geçen kararlar üzerine, “aktif” olarak yapması gereken bir işlem veya eylem yoktur; başka bir deyişle, anılan ret kararları üzerine, idarenin “hareketsiz” kalması yeterlidir.

⁷⁰ İYUK m.27/4 uyarınca, vergi mahkemelerinde tarh işlemine karşı dava açılması, anılan hükümde belirtilen kamu alacaklarının tahakkuk etmesini engellediği için, tahsilini -kendiliğinden- durdurmaktadır. Buna karşılık, İYUK m.26/3 kapsamında işlem den kaldırılan dosyaların işleme konulması, ihtirazi kayıtlı verilen beyannameler üzerine yapılan tarh işlemine veya tahsil aşamasına ilişkin işlemler hakkında dava açılması tahsil işlemlerini durdurmamaktadır. O hâlde, tahsil aşamasına ilişkin bir işlem olan ihtiyati haciz işlemine karşı dava açılması, kamu alacağının cebren tahsil sürecini durdurmadığından; bu davalarda, dava konusu işlemin icrasının durdurulabilmesi için, davaya bakan mahkemenin, yürütmenin durdurulmasına karar vermesi gerekmektedir. Aynı yönde bkz. KARAROÇ (2000), s.92. Başka bir ifadeyle, burada, İYUK m.27/1’de yer alan ana kural işlerlik kazanmakta ve idari yargı yerlerinde dava açılması, davaya bakan mahkemece yürütmenin

ilişkin bir karar türü olan iptal kararlarının uygulanması ise, İYUK m.28/1'in son cümlesinde öngörülen "ayrık rejim"e tabi olacak; yani bu kararlar, ancak *kesinleştikten sonra*, idarece uygulanacaklardır.

Bunun anlamı; idarenin, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan bir davada idari yargı yeri tarafından verilen yürütmenin durdurulması veya iptal kararının gereklerini; bu kararlara karşı kanun yoluna⁷¹ başvuru süresinin başvuru yapılmaksızın geçirilmesi ya da kanun yoluna başvurulması hâlinde, kanun yolu incelemesini gerçekleştiren merciin, bu başvuruyu reddetmesi; yani, *-iptal kararı yönünden-* birinci ihtimalde, ilk derece mahkemesinin kararını onaması ve karar düzeltme süresinin geçmesi yahut kararın düzeltilmesi isteminin reddedilmesi, ikinci ihtimalde, ilk derece mahkemesinin kararını bozması ve fakat kararın düzeltilmesi isteminin kabul edilmesi⁷²; *-yürütmenin durdurulması kararı yönünden ise-* itiraz süresinin geçmesi yahut yapılan itirazın reddedilmesi suretiyle kesinleşmesinden sonra uygulamasının lazım gelmesidir⁷³. Oysa diğer idari davalarda verilen

---

durdurulmasına karar verilmedikçe, dava edilen idari işlemin (ihtiyati haczin) yürütülmesini durdurmamaktadır.

⁷¹ Türk hukukunda *kanun yolu* denildiğinde, daha çok nihai kararların bir daha gözden geçirilmesi (*dar anlamda kanun yolu*) anlaşılma ile birlikte [bkz. Ramazan ÇAĞLAYAN (t.y.), *İdari Yargıda Kanun Yolları (Kararlara Karşı Başvuru Yolları)*, 2. Baskı, Ankara, Asil Yay., s.5-6.]; burada kullanmış olduğumuz kanun yolu kavramı, idari yargıya özgü, *sui generis* nitelikte bir karar türü olan yürütmenin durdurulması kararları bakımından İYUK m.27/7'de öngörülen *itiraz* mekanizmasını da kapsamaktadır. Başka bir deyişle, burada, İYUK m.28/1'in son cümlesindeki "*kesinleşme*" ölçütü baz alınarak, kanun yolu kavramı, yargılama usulünde pek de "alışılmadık" biçimde ve biraz daha geniş anlamda kullanılmıştır. Tabii burada hemen belirtilmelidir ki, 12/01/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun (RG.04/02/2011, S.27836) "*ihiyati tedbir kararına karşı itiraz*"ı düzenleyen 394. maddesinin beşinci fıkrasında, itiraz hakkında verilen karara karşı "*kanun yolu*"na başvurulabileceği yolunda bir hüküm getirildiğinden, kanun koyucunun da, bazı durumlarda "kanun yolu" kavramının -esasen "nihai kararlar" ile sınırlı olan-kapsamını genişlettiği görülebilmektedir.

⁷² Temyiz merciinin bozma kararı üzerine, ilk derece mahkemesinin, İYUK m.49/4 uyarınca eski kararında *ısrar* etmesi durumunda, *ısrar (direnme) kararının* da, dava konusuna göre Danıştay'ın İdari Dava Daireleri Kurulu'nda ya da Vergi Dava Daireleri Kurulu'nda temyiz edilmesi olanaklı olduğundan; kararın kesinleşme sürecine ilişkin ihtimaller artırılabilir. Ancak yukarıda, temel ihtimaller üzerinden örneklendirme yöntemi tercih edilmiştir.

⁷³ Tabii, burada, ilk derece mahkemesinin yürütmenin durdurulması talebini reddetmesi ve davacının itirazda bulunması üzerine, istemi inceleyen merci tarafından yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi durumunda; İYUK m.27/7'nin son cümlesinde yer alan, "*İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir.*" kuralı uyarınca, ayrıca bir başvuruda bulunulamayacağından, "*kesin*" nitelikteki bu yürütmenin durdurulması kararının, *derhal*

kararların uygulanması için, bu kararların kesinleşmesinin beklenilmesi “yasaklanmış” ve idarenin, yürütmenin durdurulması ve iptal kararını “gecikmeksizin” (derhal) uygulaması gerektiği vurgulandıktan sonra, uygulama için idareye tanınan “azami” sürenin, kararın idareye tebliğinden itibaren en çok “30 gün” olabileceği ifade edilmek suretiyle, kanun koyucunun, idari yargı kararlarının uygulanmaması bir yana, uygulanmasının geciktirilmesine karşı bile ne kadar “duyarlı” olduğu ortaya konulmuştur.⁷⁴

Bu noktada belirtmek gerekir ki; ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen -esasa ilişkin- kararların “kesinleştikten” sonra uygulanmasından maksat; bu kararlara karşı “olağan kanun yolları”na⁷⁵ başvuruların tüketilmesi veya olağan kanun yollarına süresi içerisinde başvurulmaması suretiyle bu kararların “kesin hüküm”⁷⁶ hâline gelmesinden sonra uygulanmalarıdır. İdari yargıda, “kararın düzeltilmesi” (karar düzeltme) de olağan kanun yolu olarak kabul edildiğinden,⁷⁷ hükmün kesinleşebilmesi

---

-kararın idareye tebliğinden itibaren en fazla otuz gün içinde- uygulanması gerekeceği de unutulmamalıdır.

⁷⁴ Dolayısıyla, İYUK m.28/1’in son cümlesinde, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların uygulanması bakımından öngörülen “ayrık rejim”, kanun koyucunun, *Hazineci yaklaşım* ile yol açtığı tutarsızlığı gözler önüne sermektedir.

⁷⁵ Yargı yerlerince verilen nihai kararların kesinleşmesine engel olan kanun yollarına, “olağan kanun yolu”; kesinleşmiş hükümlere karşı, istisnai durumlar için tanınan kanun yollarına ise, “olağanüstü kanun yolu” denilmektedir. Bkz. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK / Turgut TAN (2008), *İdare Hukuku*, C.II: İdari Yargılama Hukuku, 3. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi Yay., s.1134. Bu bağlamda, İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda öngörülen “itiraz”, “temyiz” ve “kararın düzeltilmesi”, *olağan kanun yolları* iken; “yargılamanın yenilenmesi” ve “kanun yararına temyiz” ise, *olağanüstü kanun yollarıdır*.

⁷⁶ Bir yargı kararının, yasalarda belirlenen usullere uygun olarak verildikten sonra, yasalarda öngörülen olağan kanun yollarından geçmesi yahut bunlara ilişkin başvuru sürelerinin sona ermesiyle kesinleşmesi neticesinde kazanmış olduğu değişmezlik kuvvet ve niteliğine, “kesin hüküm” (*muhkem kazıye*) denilmektedir. Bkz. Sıddık Sami ONAR (1966a), *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C.I, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, s.346; Semih Tekin TELLİ (1980), “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, *İdare Hukuku ve İdari Yargı ile İlgili İncelemeler III*, Ankara, s.103; Ramazan ÇAĞLAYAN (1999), “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.3, S.1, s.123. *Kesin hüküm* hâline gelen yargı kararını, kararı veren mahkeme de dâhil hiçbir merciin değiştirmesi -kural olarak- mümkün olmadığından, burada “kesin hükmün dokunulmazlığı ve değiştirilmezliği ilkesi”nden söz edilebilir.

⁷⁷ Bkz. GÖZÜBÜYÜK / TAN, s.1134. Ancak, *karar düzeltmenin*, olağanüstü kanun yolu olduğunu ileri süren müellifler de bulunmaktadır. Bu yönde bkz. Sabri COŞKUN / Müjgan KARYAĞDI (2001), *İdari Yargılama Usulü*, Ankara, Seçkin Yay., s.559; Celal KARAVELİOĞLU / Erdem Cemil KARAVELİOĞLU (2009), *Açıklama ve Son*

için, bu yolun da tüketilmesi veya bu yola başvuru süresinin geçirilmesi gerektiği söylenebilir. Esasa ilişkin bir karar olan iptal kararının kesinleşmesi bakımından süreç böyle olmakla birlikte; *sui generis* nitelikteki⁷⁸ yürütmenin durdurulması kararının -İYUK m.27/7'de⁷⁹ öngörülen *itiraz* usulü çerçevesinde- kesinleşmesi açısından farklı bir durumun söz konusu olup olmadığı tartışmalıdır.

Bir görüş, İYUK m.28/1'in son cümlesindeki ayrıkısı düzenlemenin yürütmenin durdurulması kararlarını kapsamadığını ve ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının, genel kural uyarınca, *derhal (kesinleşmesi beklenmeksizin)* uygulanması gerektiğini savunurken;⁸⁰ karşı görüş, yürütmenin durdurulması kararlarının da anılan ayrıkısı rejim kapsamında olduğunu benimsemekte ve bu davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının, -İYUK m.27/7 bağlamında- *itiraz edilmeksizin* ya da yapılan itirazın reddedilmesi suretiyle *kesinleşmesinden sonra* uygulanması gerektiğini iddia etmekte;⁸¹ başka bir görüş ise, bu

---

İçtihatlarla İdari Yargılama Usulü Kanunu, 7. Baskı, Ankara, Karavelioğlu Hukuk Yay., s.1305.

⁷⁸ Yürütmenin durdurulması kararının, hukuki niteliği itibarıyla iptal kararından, ihtiyati tedbir kararından ve ara kararından farklı ve "idari yargıya özgü" (*kendine özgü / nevi şahsına münhasır / sui generis*) bir yargısal karar olduğu yönünde bkz. Ramazan ÇAĞLAYAN (2004), *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması*, 3. Baskı, Ankara, Asil Yay., s.78-80.

⁷⁹ İYUK'un "Yürütmenin Durdurulması" başlıklı 27. maddesinin yedinci fıkrasına göre; yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar; Danıştay dava dairelerince verilmişse konusuna göre İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurullarına, bölge idare mahkemesi kararlarına karşı en yakın bölge idare mahkemesine, idare ve vergi mahkemeleri ile tek hâkim tarafından verilen kararlara karşı bölge idare mahkemesine, çalışmaya ara verme süresi içinde ise idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararlara en yakın nöbetçi mahkemeye veya kararı veren hâkimin katılmadığı nöbetçi mahkemeye, kararın tebliğini izleyen günden itibaren 7 gün içinde, bir defaya mahsus olmak üzere *itiraz* edilebilir.

⁸⁰ Bkz. Turgut CANDAN (2007), *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun*, Ankara, Maliye ve Hukuk Yay., s.112. CANDAN'a göre, ihtiyati hacze karşı açılan iptal davalarında verilen yürütmenin durdurulması kararları konusunda İYUK m.28'de ayrı bir düzenleme bulunmadığından, anılan kararların gereklerinin, -yürütmenin durdurulması müessesesinin varlık nedenine uygun olarak- İYUK m.28/1'de öngörülen ana kural çerçevesinde; yani *derhal (kesinleşmesi beklenmeksizin)* yerine getirilmesi zorunlu olmaktadır.

⁸¹ Bkz. DÖNMEZ, s.119; KARAROÇ (2000), s.93. Adı geçen müelliflere göre, İYUK m.28/1'in son cümlesinde sözü edilen kararların kapsamına, yalnızca nihai kararlar değil, yürütmenin durdurulması kararları da girdiğinden; davalı idare, idari yargı yerince verilen yürütmenin durdurulması kararı üzerine, ihtiyati haczi hemen kaldırmak zorunluluğunda

davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının *-İYUK m.27/7 bağlamında kesinleşip kesinleşmediğine bakılmaksızın-*, ihtiyati haczin kaldırılmasını sağlamayacağını ileri sürmektedir. Bu noktada, Danıştay 9. Dairesinin, vergi mahkemesi tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararı üzerine, davacının taşınmazı üzerindeki ihtiyati haczin kaldırılmasının mümkün olmadığı; ihtiyati haciz kararının kaldırılması için, vergi mahkemesinin temyiz edilen kararının onanarak kesinleşmesi gerektiği yolundaki yaklaşımı, yargı kararlarının uygulanması zorunluluğuna bakış açısını göstermesi bakımından son derece ilgi çekicidir.⁸² Zira, Danıştay

değildir. Çünkü, idare açısından, ihtiyati haczi kaldırarak el koyduğu malları borçluya iade ödevi, yürütmenin durdurulması kararının, *-İYUK m.27/7 hükmü bağlamında-* itiraz edilmeksizin ya da yapılan itirazın reddedilmesi suretiyle kesinleşmesi hâlinde doğmaktadır.

⁸² Bkz. D.9.D: E.2007/6035, K.2008/6456, T.30/12/2008 (DBB). Danıştay 9. Dairesinin temyiz aşamasında vermiş olduğu bu karara ilişkin hukuksal süreç şöyledir:

Davacı, taşınmazı hakkında uygulanan ihtiyati haciz işleminin öncelikle yürütülmesinin durdurulması ve neticede iptali istemiyle Gaziantep Vergi Mahkemesi'nde bir dava açmış ve adı geçen Mahkeme, dava konusu ihtiyati haciz işleminin yürütülmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Bu karar üzerine, davacı, anılan işlemin kaldırılması istemiyle davalı idare olan Gazikent Vergi Dairesi Müdürlüğü'ne başvuruda bulunmuş ve fakat, davacının başvurusu, davalı idare tarafından reddedilmiştir.

Bunun üzerine davacı, davalı idarenin bu red işleminin iptali ve davalı idarenin yargı kararını kasıtlı olarak uygulamaması nedeniyle, dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte 30.000 YTL tutarındaki manevi zararlarının tazmini istemiyle bir dava açmıştır. Davaya bakan Gaziantep Vergi Mahkemesi ise; 2577 sayılı İYUK'un 28. maddesi hükmünde haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edileceğinin öngörüldüğü söz konusu maddeden; yürütmenin durdurulması kararı üzerine davalı idarece ihtiyati hacze konu taşınmaz hakkında mahkeme kararı kesinleşinceye kadar 6183 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri uyarınca cebren tahsil ve takip yollarına gidilemeyeceği, taşınmazın satışa konu edilemeyeceği, ancak bu süreç zarfında tasarruf hakkının da korunacağını anlamak gerektiği, olayda, Mahkemelerince verilen yürütmenin durdurulması kararı üzerine esastan verilen kararın davalı idarece temyiz edildiği görülmekle, ancak temyiz sonucunda Mahkemeleri kararının onaylanarak kesinleşmesi durumunda davalı idarece ihtiyati haciz işleminin kaldırılmasının söz konusu olabileceğinden bu yöndeki davacı iddialarında hukuka uyarlık bulunmadığı, öte yandan; idarece Mahkeme kararına uyulmadığı ileri sürülerek 30.000 YTL manevi tazminata hükmedilmesi istenilmekte ise de yukarıda anılan Kanun ve yapılan açıklamalar ışığında, ancak Mahkeme kararının onaylanarak kesinleşmesi durumunda ihtiyati haciz işleminin kaldırılması söz konusu olabileceğinden, bu yöndeki davacı iddialarına da itibar edilemeyeceği gerekçesiyle, davanın reddine karar vermiştir.

Yürütmenin durdurulması kararının da bir mahkeme kararı olması ve somut olayda itiraz edilmeksizin kesinleşmiş bulunması karşısında uygulanması gerektiğini ve aksine bir düşüncenin, söz konusu yürütmenin durdurulması kararının yok sayılması anlamına geleceğini belirten davacı, anılan karar uyarınca davalı idare tarafından işlem tesis

9. Dairesi, bu kararıyla, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarını adeta “anlamsız” kılmakta ve bu davalarda “yürütmenin durdurulması” isteminde bulunulmasını neredeyse “gereksiz” hâle getirmektedir.⁸³ İsbetli olmadığını düşündüğümüz bu karar, idari yargı kararlarının uygulanmaması sorununun günbegün artan bir ivmeyle büyüdüğü ülkemizde, idareye yeni bir “kaçamak noktası” yaratmaktadır.

Hâlbuki, dava konusu edilen idari işlemin hukuka uygunluk karinesini askıya alarak, bu işlemin uygulanmasını dava sonuçlanıncaya dek öteleyen “yürütmenin durdurulması” kararı; Danıştay’ın yerleşik içtihatlarına göre, “iptal” kararı gibi uygulanmalıdır.⁸⁴ Dolayısıyla, ihtiyati hacze karşı açılan

---

edilmemesinin idarenin manevi tazminat sorumluluğunu doğuracağını ileri sürerek, Gaziantep Vergi Mahkemesinin red kararının bozulması istemiyle temyiz yoluna başvurmuştur. Ancak, kararı temyizen inceleyen Danıştay 9. Dairesi, ilk derece mahkemesi kararının ve gerekçelerinin hukuka uygun olduğundan bahisle temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına, oybirliği ile karar vermiştir.

⁸³ İhtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının, ihtiyati haczin kaldırılmasını sağlamayacağı ve ihtiyati haczin kaldırılması için, temyiz edilen iptal kararının kesinleşmesinin beklenmesi gerekeceğini ortaya koyan Danıştay 9. Dairesinin anılan kararı nedeniyle, şu sorunun sorulması kaçınılmaz olmaktadır: Eğer ihtiyati haciz kaldırılmayacaksa, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda, davacı -üstelik, cüzi de olsa, yürütmenin durdurulması harcı da ödeyerek ve daha fazla yargılama masrafı ile karşı karşıya kalarak- neden yürütmenin durdurulması isteminde bulunsun? Bu soruya kısmi bir yanıt, anılan kararın satır aralarından çıkarılabilir. Ancak, bu davalarda, davacı tarafından yürütmenin durdurulması isteminde bulunulması açısından, tatmin edici bir faydadan söz etmek zordur. Diğer yandan, davacının yürütmenin durdurulması isteminde bulunmasının, hemen akla gelebilecek pratik bir faydasının; İYUK m.27/5 uyarınca, yürütmenin durdurulması istemli davalarda, adı geçen Kanun’un 16. maddesinde öngörülen sürelerin kısaltılabilmesi ve/veya tebliğin memur eliyle yapılabilmesi ve İYUK m.27/8 uyarınca, yürütmenin durdurulması kararı verilen dava dosyasının öncelikle incelenmesi ve karara bağlanması suretiyle yargılama sürecinin hızlandırılabilmesi olanağı olduğu söylenebilir. Ama yine de, Danıştay 9. Dairesinin anılan kararı açısından, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen “yürütmenin durdurulması” kararlarının neredeyse hiçbir sonuç doğurmamasının, davacının böyle bir istemde bulunmasını ve mahkemenin de yürütmenin durdurulmasına karar vermesini, pratikte “işlevsiz” hâle getirdiğinde duraksanamaz.

⁸⁴ “Yürütmenin durdurulması, iptal davalarına sıkı sıkıya bağlı, adli yargıdaki ihtiyati tedbirden farklı, bütünüyle idari yargıya özgü idari yargı denetim biçimidir. İdari yargıca verilen yürütmenin durdurulması kararları, tıpkı iptal kararları gibi geriye yürüyen, hukuka aykırılığı saptanan dava konusu işlemleri tesis edildiği tarih itibarıyla işlemez hale getiren, askıya alan yargısal işlemler olup; dava konusu işlemlerden önceki hukuki durumların yürürlüğünü sağlarlar.” D.10.D: E.1989/2490, K.1990/270, T.15/02/1990 (DBB). Danıştay 1. Dairesi de, yürütmenin durdurulması kararlarının, iptal kararları gibi uygulanacağına işaret etmektedir. Gerçekten, anılan Daireye göre; “Yürütmenin

davada, ihtiyati haciz işleminin yürütülmesinin durdurulmasına karar verilmesi, ihtiyati haciz tesis edilmeden önceki hukuksal durumun, idarece geri getirilmesini; yani, ihtiyati haczin kaldırılmasını gerektirir. Ne var ki, İYUK m.28/1'in son cümlesi, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların gereklerinin yerine getirilmesini, bu kararların “*kesinleşmesi*” koşuluna bağladığından; sözü edilen davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının da, İYUK m.27/7'de öngörülen 7 günlük itiraz süresince bu yola başvurulmaması yahut itirazın reddedilmesi suretiyle *kesinleşmesinden sonra* uygulanması gerektiği düşünülebilir.⁸⁵ Ancak, Danıştay 9. Dairesinin yukarıda anılan kararı, böyle bir uygulamanın yapılmasına dahi “geçit” vermemekle, bu davalarda yürütmenin durdurulmasını “anlamsız” hâle getirmektedir.

Buradan hareketle, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan bir iptal davasında, yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş olmasına karşın, ihtiyati haczin kaldırılmasının mümkün olmadığı; daha doğrusu, İYUK m.28/1'in son cümlesindeki istisna hükmü nedeniyle, bu davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının yerine getirilmesi bakımından ihtiyati haczin kaldırılmasının söz konusu olmayacağı yolundaki Danıştay 9. Dairesinin kararı ile, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda, gerçekte “yürütmenin durdurulması” olanağının ortadan kaldırıldığı sonucuna varılmaktadır. Böyle bir sonuç ise, Anayasanın 125. maddesinin altıncı fıkrasının, “*Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.*” yolundaki hükmü ile bağdaşmamaktadır. Gerçekten, Danıştay 9. Dairesinin yorumuyla, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda yürütmenin durdurulması kararı verilmesi olanağının “fiilen” ortadan kalkması veya “etkinlikten” yoksun kalması sonucunu doğuran İYUK m.28/1'in son cümlesindeki kural; yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin, sıkı koşullar altında, yalnızca

---

durdurulması kararları da tıpkı iptal kararları gibi dava konusu edilen işlemin tesis edildiği tarihe kadar geri gidip işlemin yapılmasından önceki durumu yerine getir(mektedir).” D.1.D: E.1983/124, K.1983/153, T.18/06/1983 (DBB).

⁸⁵ Aynı yönde bkz. DÖNMEZ, s.119; KARAROÇ (2000), s.93.

“sınırlanabilmesi”ne cevaz veren Anayasa hükmüne uygun görünmemektedir.⁸⁶

Burada hemen belirtmek gerekir ki; ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının uygulanmasına ilişkin olarak, Danıştay 9. Dairesinin bahse konu kararında ortaya koymuş olduğu yaklaşım, aslında İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan -isabetsiz- kuralı da “aşarak”, bu davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının “işlevsiz” kalması sonucunu doğurmuş ve İYUK’un anılan hükmünü, Anayasanın başka hükümleri⁸⁷ açısından da sorgulanmak zorunda bırakmıştır. Oysa ki; İYUK m.28/1’in son cümlesi hükmünden, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının, ihtiyati haczin kaldırılmasını gerektirmediği sonucuna ulaşmak, kanımızca mümkün değildir.

Gerçekten, İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda idari yargı yerlerince verilen kararların *kesinleştikten sonra* uygulanacağı ifadesinden, salt esasa ilişkin nihai kararlara ve bu meyanda iptal kararına özgü bir düzenleme yapıldığı sonucuna ulaşmak mümkün olmadığından; söz konusu süreçte verilen yürütmenin durdurulması kararları da, bu kapsamda mütalaa olunmak gerekir.⁸⁸ Başka bir ifadeyle,

---

⁸⁶ Nitekim Anayasa Mahkemesi de, 04/12/1984 tarih ve 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyedliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun’un (RG.15/12/1984, S.18606) 13. maddesinde yer alan, “*Bu Kanuna göre verilmiş kararlar üzerine idari yargıya başvurularda yürütmenin durdurulması kararı verilmez.*” hükmünün Anayasa’ya uygunluğunu irdelerken; yürütmenin durdurulması yetkisinin kullanılmasının engellenmesinin, yürütmenin durdurulması kararı verme yetkisinin sınırlanmasını aşan, hakkın özünü zedeleyen bir durum olduğunu ve idari yargının en güçlü araçlarından birinin elinden alınması suretiyle yargısal denetimin kısıtlanmasının ve kişilerin hak arama özgürlüğünün sınırlanmasının, Anayasanın 2., 13., 36. ve 125. maddelerine aykırı bulunduğunu belirtmiş ve 3091 sayılı Kanun’un anılan hükmünün iptaline karar vermiştir [AYM: E.2008/77, K.2010/77, T.03/06/2010 (RG.30/10/2010, S.27744)]. Kanaatimizce, AYM’nin vermiş olduğu bu iptal kararının gerekçeleri, ileri sürdüğümüz görüşü destekler niteliktedir. Keza, AYM’nin, yürütmenin durdurulması istemleri hakkında karar verilmesini idarenin savunmasının alınmasından sonrasına bırakan ve yürütmenin durdurulması yetkisini sınırlayarak bu müesseseyi etkisizleştiren yasa hükümlerini, Anayasanın 2., 36. ve 125. maddelerine aykırı bularak iptal ettiği kararları da [AYM: E.2006/20, K.2006/25, T.22/02/2006 (RG.10/01/2007, S.26399); AYM: E.2006/33, K.2006/36, T.09/03/2006 (RG.10/01/2007, S.26399)], bu argümantasyon kapsamında düşünülebilir.

⁸⁷ Burada bilhassa, Anayasanın 125. maddesinin altıncı fıkrasında “yürütmenin durdurulması” müessesesine ilişkin olarak öngörülen “Anayasal güvence” ile bağdaşmazlık kastedilmiştir.

⁸⁸ Bkz. *supra.*, dn.68.

yürütmenin durdurulması kararlarının, İYUK m.27/7’de öngörülen 7 günlük itiraz süresince bu yola başvurulmaması yahut yapılan itirazın reddedilmesi suretiyle “*kesinleşmesinden sonra*” uygulanması gerektiği söylenebilir.⁸⁹ Kaldı ki, eğer bu davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının, İYUK’un anılan ayrıkısı düzenlemesine tabi olmayacağı düşünülüyor ise, bu kararların, genel kural uyarınca, “*derhal*” uygulanması gerektiği belirtilmelidir.⁹⁰ Hâliyle, söz konusu yaklaşım tarzlarından hangisi benimsenirse benimsensin, netice itibarıyla bu davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararının gereği olan “ihtiyati haczin kaldırılması” işleminin

⁸⁹ Tabii, burada izah olunan yürütmenin durdurulması kararlarının, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan idari davalarda yalnızca “ilk derece aşaması”nda verilenleri kapsadığının altını çizmek gerekir. Daha açık bir ifadeyle, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda ilk derece mahkemesi tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararlarının uygulanması, yukarıda açıklanan rejime tabi olmakta ve fakat, temyiz veya itiraz aşamalarında verilen yürütmenin durdurulması kararları ise, farklı olasılıklara göre değişkenlik gösteren *uygulanma rejimi* çerçevesinde yerine getirilmek gerekmektedir. Bu noktadaki bir farklılık, kanun yolu aşamasında yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı herhangi bir başvuru olanağı bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, kanun yolu aşamasında verilen yürütmenin durdurulması hakkındaki kararların uygulanma rejimindeki enteresan olasılıklardan birinin; ihtiyati haciz işlemine karşı açılan davada öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilip, bu kararın gerekleri yukarıda izah olunan çerçevede yerine getirildikten sonra, iptal kararı verilmiş ve davalı idarece kararın bozulması istemiyle yapılan temyiz başvurusunda, öncelikle temyiz edilen kararın yürütülmesinin durdurulmasına da karar verilmesi istenilmiş ise; burada temyiz incelemesini gerçekleştiren merciin vereceği yürütmenin durdurulması kararının uygulanma kabiliyetinin bulunmaması olduğu da belirtilmelidir. Gerçekten; temyiz mercii, iptal kararının yürütülmesini durdursa da, ilk derece aşamasında verilmiş bulunan yürütmenin durdurulması kararının gerekleri yerine getirilmiş bulunduğu ve temyiz aşamasındaki yürütmenin durdurulması kararı ile durdurulanın, “iptal kararı” olmasından ve İYUK m.28/1’in son cümlesi doğrultusunda, kararın uygulanması için “kesinleşmesi” bekleneceğinden; bu aşamada verilen yürütmenin durdurulması kararının uygulanması olanaksızlaşacaktır. Aynı durumun, ihtiyati hacze karşı açılan davanın reddine ilişkin ilk derece mahkemesi kararının bozulması istemiyle davacı tarafından yapılan temyiz başvurusundaki yürütmenin durdurulması istemleri ve kararları bakımından da gündeme gelip gelmeyeceği hususu da tartışmaya açıktır. Öyleyse, ihtiyati hacze karşı açılan davaların temyiz aşamasında yürütmenin durdurulması isteminde bulunulması ve temyiz merciinin de yürütmenin durdurulmasına karar vermesi büyük ölçüde “anlamsız” hâle gelmekte ve yürütmenin durdurulması olanağının ortadan kalktığı görülmektedir. Böylece, Anayasanın 125. maddesinin altıncı fıkrası yönünden “sıkıntılı” bir durum da, burada gündeme gelmektedir. (Bkz. ve karş. *supra.*, dn.86).

⁹⁰ Bu yönde bkz. CANDAN (2007), s.112.

tesisi için, niçin iptal kararının kesinleşmesinin beklenmesi gerektiğini anlamlandırmak oldukça güçtür.⁹¹

Tabii, burada, yürütmenin durdurulması kararının, 7 gün içinde itiraz edilmeksizin veya yapılan itirazın reddi üzerine *kesinleşmesinden sonra* uygulanması gerektiği yolundaki yaklaşım da, ilk bakışta “çelişkili” görünen bir sonuç doğurmaktadır. Gerçekten, iptal kararı gibi, ihtiyati haciz işleminin hukuka aykırılığını “nihai” olarak ortaya koyan bir kararın gereklerini yerine getirmek için, yaklaşık 3-4 yıl sürebilecek olan kanun yolu incelemesinin sonucunu beklemenin gerekli olmasına karşılık; “geçici” nitelik taşıyan yürütmenin durdurulması kararının uygulanması için, 7 günlük itiraz süresinin dolmasını yahut bu süre içerisinde idarece yapılan itirazın, İYUK m.27/7 uyarınca görevli ve yetkili idari yargı yerince reddolunmasını beklemenin -yani en fazla 6 aylık bir sürenin⁹²- yeterli olması, tutarlılıktan yoksun bir tabloya yol açmış görünmektedir. Başka bir deyişle, bu yorum neticesinde, yürütmenin durdurulması kararı, bir yönüyle, iptal kararından bile daha “*etkili*” hâle gelmiş olmaktadır.

Ancak hemen belirtelim ki, ilk bakışta çelişkili bir sonuç doğurduğu izlenimi uyandıran bu yaklaşım, aslında yürütmenin durdurulması müessesesinin mahiyeti ve işlevi ile “ahenk” içerisinde. Zira, dava konusu ihtiyati haciz işleminin idarece uygulanmaya devam olunması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve söz konusu işlemin açıkça hukuka aykırılık taşıması durumunda idari yargı yeri tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararı, ileride verilmesi muhtemel olan iptal kararının anlamsız hâle gelmesine engel olarak, hukuk devleti ilkesinin yaşama geçirilmesindeki en önemli enstrümanlardan biri olan iptal

⁹¹ Aslında, Danıştay 9. Dairesinin yukarıda anılan kararında sergilemiş olduğu bu minvaldeki yaklaşım, -biraz da spekülatif bir yorumla- İYUK m.28/1’in son cümlesinde ifade edilen davalarda verilen her türlü kararın -söz gelimi ara kararlarının dahi (!)- uygulanması için *nihai bir karar olan iptal kararının kesinleşmesini beklemenin* zorunlu kabul edilmesi gerektiği gibi bir “*garabet*” yaratmaya elverişli gözükmektedir.

⁹² Aslında İYUK m.27/7 uyarınca, “*itiraz edilen merciler, dosyanın kendisine gelişinden itibaren yedi gün içinde karar vermek zorunda*” olduğundan, burada çok daha kısa bir süreden söz edilmesi gerektiği düşünülebilir. Ne var ki, İYUK’un anılan hükmünde öngörülen “yedi günlük” sürenin “temenni edici”/“düzenleyici” niteliği ve idari yargı yerlerinin, yoğun işyükü altında her zaman bu süreye riayet edememesi yolundaki “yargısal pratik”; sürecin, kanun koyucunun öngördüğünden daha uzun olabilmesine yol açmaktadır. Bu nedenle biz de, burada, ihtiyatla, “6 aylık” bir süreye ihtiyaç olabileceğine işaret etmek istemiş bulunmaktayız.

davasının⁹³ “etkinliğini” arttırabilecektir. Bu yönüyle, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması kararlarının, bir bakıma, iptal kararlarından daha “*etkili*” olması yadırganmamalıdır.

§ B.3. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanması Rejimindeki Anayasa'ya Aykırılık

Pozitif hukukumuzda göre, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda idari yargı yerlerince verilen yürütmenin durdurulması ve iptal kararlarının *kesinleştikten sonra* uygulanmasının anlam ve kapsamının yukarıdaki şekilde izahının ardından; sözü edilen kararların, İYUK m.28/1'in son cümlesinde öngörülen rejim uyarınca “*kesinleştikten*” sonra uygulanmasının -hatta Danıştay 9. Dairesinin yukarıda defaatle anılan kararına göre, yürütmenin durdurulması kararlarının kesinleştikten sonra dahi uygulanamamasının (!)-Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “*derhal*” uygulama ilkesi ile bağdaşmadığını da belirtmek isteriz.

Gerçekten, Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrası, yargı kararlarının “*geciktirilmeksizin*” ve “*değiştirilmeksizin*” uygulanmak zorunda olduğunu kurala bağlamaktadır. Anayasanın bu hükmünü, idari yargı kararlarının idarece uygulanması yönünden somutlaştıran İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinin birinci fıkrası ise, “*geciktirilmeksizin*” uygulama zorunluluğunun içeriğini doldurarak; kararın idareye tebliğinden itibaren en geç “30 gün”⁹⁴ içerisinde karar gereklerinin yerine getirilmesi yükümlülüğünü hükme bağlamak suretiyle, yargı kararlarının uygulanma süresi bakımından üst sınırı çizmektedir.⁹⁵

⁹³ İptal davasının amacı, idarenin hukuka aykırı işlemlerini ortadan kaldırmak suretiyle, onun hukuka bağlılığını sağlamak ve böylece hukuk düzenini korumaktır. Bkz. Ali Ülkü AZRAK (1977), “İptal Davalarının Objektif Niteliği Üzerine Düşünceler”, *ONAR Armağanı*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yay., s.146. Bu nedenle, iptal davası, hukuk devleti ilkesi yönünden çok önemli bir işlevi haizdir.

⁹⁴ Bu süre, 10/06/1994 tarih ve 4001 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce, “60 gün” olarak düzenlenmişti.

⁹⁵ Karş. Tahir TEKİN (2003), “İdarenin, Yargı Kararlarını Uygulama Zorunluluğu ve Uygulanmamasının Sonuçları”, *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, C.8, S.7, s.8. TEKİN, İYUK m.28/1'de öngörülen bu 30 günlük sürenin, kararın uygulanması yönündeki azami süre olmayıp, idarenin yargı kararını uygulamak üzere işlem tesis etmeye başlaması için tanınan bir süre olduğunu ileri sürmekte ve bu süre içerisinde idarenin işlem tesis etmeye başlaması gerektiğini ve fakat, bundan sonra ise kararın yerine getirilme süresinin, işin mahiyetine göre 30 günü aşabileceğini savunmaktadır. Kanımızca, yargı kararlarının

Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki, İYUK m.28/1’de öngörülen 30 günlük süre, kararı uygulamak bakımından idareye tanınan bir hak olmadığından; kararın, kural olarak “*derhal*” uygulanması gerekecek ve idarenin, kararı uygulamak için bu sürenin sonuna kadar beklemesi düşünülemeyecektir.⁹⁶ Zira, bu süre, idareye, uygulanması zaman alabilecek kararlar için tanınan *azami süre* olup; imkân bulunduğu takdirde, idarenin bu sürenin sonuna kadar beklememesi gerekir. Nitekim Danıştay da, maddi koşullar elverdiği ölçüde “*derhal uygulama*” zorunluluğunun devam ettiğini ve bu sürenin sonuna kadar beklemenin idare için bir hak olmadığını ifade etmektedir.⁹⁷ Bununla birlikte, her kararın uygulanma biçimi farklılık arz ettiğinden, “*derhal uygulama*”nın, ne kadar bir süre içerisinde uygulama yapmayı gerektirdiğini, bütün idari yargı kararları bakımından yeknesak biçimde belirlemek de mümkün değildir. Bu noktada, “*derhal uygulama*” ilkesinin, her kararın uygulanması için gereken “*makul süre*” ölçütü çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.⁹⁸ Ancak her karar açısından farklı olabilecek olan bu “*makul süre*”nin, İYUK m.28/1 uyarınca, *en fazla 30 gün ile sınırlı* olduğu da unutulmamalıdır. Keza, yargı kararlarının uygulanması için, kural olarak, *kesinleşmelerinin* beklenilmesine lüzum bulunmadığından,⁹⁹ bu 30 günlük sürenin, kararın idareye tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağı da göz önünde tutulmalıdır.

---

idarenin elinde sürüncemede kalmasına yol açabilecek böyle bir yoruma katılma olanağı bulunmamaktadır. Kaldı ki, bu tarz bir yorum, kanun koyucunun idare açısından böyle bir sınırlayıcı süre öngörmesinin amacı ile de bağdaşmamaktadır.

⁹⁶ Turgut CANDAN (1991b), “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması – V”, *Maliye Postası Dergisi*, Y.12, S.257, s.43.

⁹⁷ D.5.D: E.1988/2913, K.1991/627, T.28/03/1991; D.1.D: E.1990/211, K.1990/256, T.10/10/1990. (DBB)

⁹⁸ Bugün için yürürlükte olmayan 24/12/1964 tarih ve 521 sayılı Danıştay Kanunu’nda (RG.31/12/1964, S.11896), kararın uygulanması için belirli bir süre bulunmamasından yola çıkan Danıştay; yargı kararının ışığı altında, kararın amaç ve gereklerine uygun bir işlem tesis etmesi ve/veya eylemde bulunması için, idareye “makul bir süre” tanınması gerektiğini belirtiyordu. Bkz. D.5.D: E.1982/4514, K.1985/941, T.11/04/1985 (DBB). Bununla birlikte, “makul süre”nin üst sınırı yasada öngörülmediği için uygulamada tartışmalar yaşanıyordu. İşte 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinde 30 günlük süre öngörülmesi (10/06/1994 tarih ve 4001 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce, bu süre 60 gün olarak belirlenmişti), uygulama için gerekli olan sürenin azami haddini belirlemekle, bu konudaki tartışmalara son vermiştir.

⁹⁹ Karara karşı kanun yollarına başvurulmuş olması, uygulanmasını etkilemez; uygulamanın geri bırakılmasına yol açmaz. Sabri COŞKUN (1993), *İptal Davası*, Ankara, Danıştay Yay., s.43. Nitekim İYUK m.28 ve m.52 de, bunun kanıtıdır. Ancak, İYUK m.28/1’in son

Anılan maddede öngörülen bu 30 günlük süre, bürokratik kurallar ve bazı olanaksızlıklar sebebiyle karar gereklerinin hemen yerine getirilmesinin beklenemeyeceği durumlar gözetilerek; idarenin, bu nedenle sorumlu olmadan gecikebileceği makul süre olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.¹⁰⁰ Başka bir anlatımla, bahsi geçen maddede bir süre öngörülmüş olması, yargı kararı üzerine eski fiili ve hukuki durumu geri getirmeye yönelik işlemler yapmak veya eylemlerde bulunmakla yükümlü olan idarenin, makul bir zamana ihtiyaç duyması gerçeğinden kaynaklanmaktadır.¹⁰¹

Bu bağlamda, idare, kendisine tebliğ edilen yargı kararını, o kararın uygulanabilmesi bakımından gerekli hazırlık muamelelerini tamamlamak gibi hususlar için geçecek süreyi de hesaba katarak, makul süre içinde uygulamalı; ancak bu makul sürenin, hiçbir zaman 30 günü aşamayacağını da göz önünde tutmalıdır. Örneğin; 8 günde uygulanması mümkün bulunan bir kararın 30. günde uygulanması hâlinde, makul sürenin geçirilmiş olması nedeniyle, idare, “*derhal uygulama*” ilkesine aykırı hareket etmiş sayılmalıdır.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı üzere, yargı kararını uygulamakla yükümlü olan idare, söz konusu kararın özelliklerini de dikkate alarak, azami 30 gün olabilecek “*makul bir süre*” içerisinde kararı uyguladığı takdirde, “*derhal*” uygulamış sayılacaktır.

Oysa, İYUK m.28/1’in son cümlesi, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda idari yargı yerlerince verilen kararların uygulanması bakımından getirdiği “*kesinleşme*” ölçütü ile *derhal uygulama ilkesinden* sapmakta ve

---

cümlesinde yer alan ve makalemizin konusunu oluşturan kararlar, bu kuralın bir *istisnasını* oluşturmaktadır. Zira, İYUK m.28/1’in son cümlesi uyarınca, haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda idari yargı yerlerince verilen kararlar hakkında, bu kararların *kesinleşmesinden sonra* idarece işlem tesis edilmesi gerekmektedir.

¹⁰⁰ ALTAY, s.305. Diğer ülkelerde de, idari yargı kararlarını yerine getirmekle yükümlü idareye, pratik ihtiyaçlarla, belli bir süre tanınmaktadır. Ancak, bu süre, her ülkede farklılık gösterebilmektedir. Örneğin; Fransa’da bu sürenin “3 ay” olduğu belirtilirken [Ali ULUSOY (2012), “Conseil d’Etat ve Danıştay İçtihatlarında İdari Yargı Kararlarının Etki ve Sonuçları”, *İdari Yargı Kararlarının Hukuk Düzenindeki Etkileri ve Uygulamadaki Sorunlar Sempozyumu*, Ankara, s.15]; Kolombiya İdari Yargılama Kodu’nda, kararın yerine getirilmesi için öngörülen maksimum sürenin -bugün ülkemizde olduğu gibi- “30 gün” olarak düzenlendiği ifade edilmektedir [Jaime Vidal PERDOME (1982), “Kolombiya İdari Yargısı”, [Çev.: Turgut CANDAN], *Danıştay Dergisi*, Y.12, S.46-47, s.14].

¹⁰¹ Rüstem KARABATAK (1997), “Yargı Kararlarının Uygulanması”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C.71, S.10-11-12, s.766.

esasen, bu kararların “geç” uygulanmasına yol açmak suretiyle, anılan kararların “etkililiği”ni büyük ölçüde azaltmakta; belki de bu kararları “işlevsiz” ve hatta “anlamsız” hâle getirmektedir. Her ne kadar, Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrasında, yargı kararlarının uygulanması için açıkça bir azami süre öngörülmemiş olduğu ve yalnızca bu kararların “geciksiz” yerine getirileceği ifadesiyle yetinildiği, dolayısıyla kanun koyucunun “uygulama süresi”ni belirleme konusunda *takdir yetkisinin* bulunduğu ileri sürülebilirse de; bu yetkinin, kanun koyucuya “sınırsız” bir serbesti tanıyamayacağı da açıktır. Başka bir deyişle, kanun koyucunun, Anayasanın bahsi geçen maddesinden hareketle, “geciksiz” uygulama zorunluluğunun içeriğini somutlaştırmak anlamında, yargı kararının hangi süre içinde uygulanması gerektiğini (*makul süreyi*) belirlerken takdir yetkisi bulursa da, bu yetkinin, Anayasa’da öngörülen “geciksiz uygulama zorunluluğu”na yönelik güvencenin “içini boşaltacak” biçimde kullanılmayacağına duraksanamaz.¹⁰² Hâl böyle olunca, kanun koyucunun, İYUK m.28/1’in son cümlesindeki davalarda verilen kararların uygulanmasını, bu kararların “kesinleşmesi”ne bağlayan düzenlemesiyle, Anayasanın kanun koyucuya tanıdığı serbestiyi aştığı ve “*yargı kararlarının derhal uygulanması ilkesi*”ni bertaraf ettiği rahatlıkla söylenebilir.

¹⁰² Burada, Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrasındaki “geciksiz” uygulama zorunluluğunun içeriğini doldurmak bağlamında kanun koyucunun takdir yetkisinin bulunduğunu ve yargı kararlarının idarece yerine getirilmesi bakımından azami süreyi, Anayasal güvenceye halel getirmemek kaydıyla, kanun koyucunun belirleyebileceğini ifade ederken, aslında İYUK’un, 1982 Anayasası’ndan daha önce kabul edilmiş ve Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olmasından kaynaklı olarak ortaya çıkan enteresan tabloya da temas edilmelidir. Şöyle ki; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 06/01/1982 tarihinde kabul edilmiş ve 20/01/1982 tarihli Resmi Gazete’de (S.17580) yayımlanarak yürürlüğe girmiş iken; 1982 Anayasası, -İYUK’tan on ay sonra- 07/11/1982 tarihinde halkoyu ile kabul edilmiş ve 09/11/1982 tarihli Resmi Gazete’de (S.17863-Mükerrer) yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Açıkçası, önce İYUK’un 28. maddesinde yargı kararlarının “uygulanma süresi” öngörülmüş ve daha sonra 1982 Anayasasının 138. maddesindeki “geciksiz uygulama zorunluluğu” güvencesi getirilerek; yukarıda bahsetmiş olduğumuz *geciksiz uygulamanın* “içeriğini doldurma” ve “somutlaştırma” bakımından, aslında bir “anakronizm” söz konusu olmuştur. Ancak, bu noktada hemen belirtelim ki, İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan ve ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların *kesinleştikten sonra* uygulanacağına ilişkin hükmün, Anayasanın 138. maddesindeki *geciksiz uygulama zorunluluğu* kuralıyla bağdaşmazlığının da, bu anakronizmden dolayı “gözden kaçmış” olabileceği düşüncesi, aynı kuralın (*geciksiz uygulama zorunluluğunun*) 1961 Anayasası’nda da (m.132/3) mevcut olması karşısında, pek de isabetli sayılamaz.

Zira, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların uygulanması bakımından İYUK m.28/1'in son cümlesinde öngörülen "kesinleşme" ölçütünün, makul bir süreye tekabül etmediği ve *derhal uygulama* yolundaki Anayasal teminatla bağdaşmadığı ortadadır. Nitekim, bir yargı kararının *kesinleştikten sonra* uygulanması, aslında o kararın "geç" uygulanması ve dolayısıyla da "gereği gibi" uygulanmaması anlamına gelmektedir. Sahiden, "makul" bir süre içerisinde yapılmayan bir uygulama, "gerçek" bir uygulama sayılmamak gerekir. Çünkü, yargı kararının "geç" uygulanması, çoğu kez, karardan beklenen faydanın gerçekleşmesini zora sokmakta ya da bunu önemli ölçüde azaltmaktadır. Kaldı ki, yargı kararının geç uygulanmasından doğan zararların idarece karşılanması da,¹⁰³ karardan beklenen faydanın tam anlamıyla yerine gelmesini temin etmeye yetmemektedir.¹⁰⁴

Dolayısıyla, gerekleri geç yerine getirilen bir karar, kendisinden beklenen işlevi tam olarak yerine getirememekte; bu yüzden adil olmayan sonuçlara yol açmaktadır. Zira, yargı kararının ayrılmaz bir parçası ve zorunlu sonucu olan "uygulama"nın gecikmesi hâlinde, adalet de geç tecelli etmekte ve "*geciken adalet, adaletsizliğin ta kendisi*" olarak tabir edildiğinden; karardan yararlanması gereken ilgililerin, Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen "adil yargılanma hakkı" da ihlâl edilmiş olmaktadır. Böyle bir durumun ise, "hukuk devleti" açısından vahameti izahtan varestedir.

¹⁰³ İptal kararını geç uygulayan idarenin, ilgilinin bu nedenle uğramış olduğu zararları tazmin etmesi zorunluluğu hakkında bkz. D.5.D: E.1988/2913, K.1991/627, T.28/03/1991 (DBB).

¹⁰⁴ Üstelik, İYUK m.28/1'in son cümlesi uyarınca verilen kararların kesinleştikten sonra uygulanmasında, *geç uygulamadan* dolayı ilgilinin uğradığı zararların tazmin edilmesi ya da geç uygulama hâlinde gündeme gelebilecek diğer yaptırım mekanizmalarının işletilebilmesi de olanaklı görünmemektedir. Zira buradaki geç uygulama hâli, "kanun"dan (İYUK m.28/1'in son cümlesinden) kaynaklandığı için, idareye atfı kabil bir kusur barındırmamaktadır. Hâliyle, Kanun'un, kararın geç uygulanmasına cevaz veren, hatta geç uygulamayı emreden hükmü karşısında, idareyi ve/veya kamu görevlilerini, idari yargı kararlarının uygulanmamasına bağlanan yaptırımlara maruz bırakmak, hukuken kabul edilemez. Bununla birlikte, Kanun'un anılan hükmü dolayısıyla, kanun koyucunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki bazı güvencelerin içini boşalttığı gerekçesiyle, burada olsa olsa, Devlet'in Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bağlamında mali sorumluluğuna ilişkin yaptırım mekanizmasının işlerlik kazanabileceğinden bahis olunabilir.

§ B.4. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanması Rejimindeki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Aykırılık

İhtiyati haciz işlemine karşı açılan idari davalarda verilen kararların “geç” uygulanmasına yol açan *ayrıkçı rejim* bağlamında; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) yargı kararlarının uygulanması konusundaki yaklaşımı da, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (AİHS) taraf olan ve AİHM’nin yargı yetkisini kabul eden ülkemiz açısından aydınlatıcı niteliktedir. Bu cümleden olarak, AİHM’nin, yargı kararlarının uygulanması konusundaki genel tutumuna bakacak olursak;¹⁰⁵ Mahkemenin, yargı kararlarının uygulanmasını, yargılamanın “tamamlayıcı” bir parçası olarak gördüğü ve bu kararların uygulanmaması hâlinde, Sözleşmenin 6. maddesinin birinci fıkrasıyla¹⁰⁶ güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının anlamsız hâle geleceğini ifade ettiği anlaşılmaktadır.¹⁰⁷ Dolayısıyla,

¹⁰⁵ Bu konuda bkz. Oğuz SANCAKDAR (2007), “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türk Yargı Sistemindeki Konumu ve Kararlarının İdari Yargı Hâkiminin Vereceği Kararlara Etkisi”, *Danıştay ve İdari Yargı Günü 139. Yıl Sempozyumu*, Ankara, s.286-287.

¹⁰⁶ Sözleşmenin anılan hükmünde yer alan, “Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. (...)” ifadesi, AİHM tarafından, -isabetli olarak- yargı kararlarının “uygulanma aşaması”nı da kapsayacak biçimde yorumlanmaktadır.

¹⁰⁷ Bkz. AİHM: “Hornsby – Yunanistan Kararı”, BN.18357/91, T.19/03/1997; AİHM: “Tunç – Türkiye Kararı”, BN.54040/00, T.24/05/2005; AİHM: “Ahmet Kılıç – Türkiye Kararı”, BN.38473/02, T.25/07/2006; AİHM: “Tok ve Diğerleri – Türkiye Kararı”, BN.37054/03, 37082/03, 37231/03, 37238/03, T.20/11/2007; AİHM: “Kemal Kılıç – Türkiye Kararı”, BN.36424/06, T.13/01/2009; AİHM: “Ekici ve Diğerleri – Türkiye Kararı”, BN.28877/03, T.23/09/2008; AİHM: “Hasefe – Türkiye Kararı”, BN.25580/03, T.08/01/2009; AİHM: “Ülger – Türkiye Kararı”, BN.25321/02, T.26/06/2007; AİHM: “Öçkan ve Diğerleri – Türkiye Kararı”, BN.46771/99, T.28/03/2006; AİHM: “Lemke – Türkiye Kararı”, BN.17381/02, T.05/06/2007; AİHM: “Sevgili – Türkiye Kararı”, BN.27402/03, T.18/12/2007; AİHM: “Mehmet Ali Kaplan ve Diğerleri – Türkiye Kararı”, BN.3224/05, 4884/05, 9504/05, 9545/05, 9568/05, 9600/05, 9658/05, 9695/05, 9720/05, 13516/05, T.16/12/2008; AİHM: “Mehmet Selçuk – Türkiye Kararı”, BN.13090/04, T.10/06/2008; AİHM: “M. Ali Durmaz – Türkiye Kararı”, BN.22261/03, T.08/01/2009; AİHM: “Ak – Türkiye Kararı”, BN.27150/02, T.31/07/2007; AİHM: “Arat ve Diğerleri – Türkiye Kararı”, BN.42894/04, 42904/04, 42905/04, 42906/04, 42907/04, 42908/04, 42909/04, 42910/04, T.13/01/2009; AİHM: “Orimpeks Madencilik San. ve Tic. Ltd. Şti. ve Adil Orguner – Türkiye Kararı”, BN.43475/02, T.04/09/2007; AİHM: “Büker – Türkiye Kararı”, BN.29921/96, T.24/10/2000; AİHM: “Çiçek ve Öztemel ve Diğerleri – Türkiye Kararı”, BN.74069/01, 74703/01, 76380/01, 16809/02, 25710/02, 25714/02, 30383/02, T.03/05/2007; AİHM: “Dildar – Türkiye Kararı”, BN.77361/01, T.12/12/2006; AİHM:

Mahkemenin; yargı kararlarının uygulanmamasını, “adil yargılanma hakkı”nın ihlali olarak değerlendirmek suretiyle; ilgili devleti, başvurulara tazminat ödemeye mahkûm ettiği görülmektedir. Mahkemenin, bu konudaki yaklaşımını ortaya koyması açısından, daha sonraki kararlarında da referans olarak gösterdiği, 19/03/1997 tarihli “*Hornsby – Yunanistan Kararı*”, büyük önem taşıdığından; söz konusu kararın, “yargı kararlarının uygulanması zorunluluğu” noktasındaki yorumunu aynen aktarmanın faydalı olacağını düşünüyoruz. Buna göre;

“40. (...) Mahkemenin yerleşik içtihatları uyarınca, Sözleşmenin 6. maddesinin birinci fıkrası; herkesin, kişisel haklarına ve yükümlülüklerine ilişkin uyuşmazlıklarını bir mahkeme veya yargı yeri önüne getirme hakkını güvence altına almaktadır. Böylece bu fıkra, mahkemeye başvurma hakkının, yani kişisel konularda dava açma hakkının bir yönünü oluşturduğu ‘mahkeme hakkı’ni içermektedir (bkz. 27/08/1991 tarihli *Philis – Yunanistan kararı, paragraf 59*). Ne var ki, bir Sözleşmeci Devletin hukuk sisteminin, nihai ve bağlayıcı bir yargısal kararın davanın taraflarından birinin aleyhine olarak hükümsüz (*inoperative*) kalmasına imkân vermesi hâlinde, bu hakkın içi boşalacaktır. Sözleşmenin 6. maddesinin birinci fıkrasının, uyuşmazlığın taraflarına muhakemenin adilliği, aleniliği ve süratliliği konusunda usul güvencelerini ayrıntılı bir şekilde tanıdığı hâlde, yargısal kararın yerine getirilmesini korumayacağı düşünülemez. Sözleşmenin 6. maddesini, mahkemeye başvurma hakkı ve davanın yürütülmesiyle sınırlı bir şekilde yorumlamak, Sözleşmeci Devletlerin, Sözleşmeyi onaylarken saygı göstermeyi üstlendikleri hukukun üstünlüğü prensibiyle bağdaşmayan durumlara yol açabilecektir (bkz. *ayrıntılardaki farklılıklarla birlikte, 21/02/1975 tarihli Golder – Birleşik Krallık kararı, paragraf 34-36*). O hâlde bir mahkeme tarafından verilen hükmün yerine getirilmesi, Sözleşmenin 6. maddesi bakımından ‘yargılama’nın bütünüleyici bir parçası olarak görülmelidir. Dahası, Mahkeme bu prensibi, daha önce yargılamanın uzunluğuyla ilgili davalarda zaten kabul etmiştir (bkz. *en son, 26/09/1996 tarihli Di Pede – İtalya kararı, paragraf 20-24 ve 26/09/1996 tarihli Zappia – İtalya kararı, paragraf 16-20*).

41. Yukarıdaki prensipler, sonucu davacının kişisel hakları bakımından belirleyici öneme sahip bir uyuşmazlıkla ilgili idari bir dava söz konusu olduğunda, daha da büyük önem taşır. Davacı, Devletin en

---

“Öneryıldız – Türkiye Kararı”, BN.48939/99, T.30/11/2004; AİHM: “*Petar Alexandrov ve Gospodinka Alexandrova Kirovi – Türkiye Kararı*”, BN.58694/00, T.02/10/2006. (KİBB)

yüksek idari yargı organı önünde bir iptal davası açmakla, yalnızca anlaşmazlık konusu işlemin iptalini değil, fakat aynı zamanda ve her şeyden öte, bu işlemin yaratmış olduğu bütün sonuçların ortadan kaldırılmasını istemektedir. Bu tür bir davada davacının etkili biçimde korunması ve hukuki durumun düzeltilmesi için, idari makamların bu mahkemenin kararına uyma yükümlülüğünün bulunması gerekmektedir. Mahkeme bu bağlamda idari makamların, hukuka bağlı Devletin bir unsurunu oluşturduğunu ve bu nedenle idari makamların menfaatlerinin adaletin gereği gibi yerine getirilmesiyle örtüştüğünü gözlemlemektedir. İdari makamların yargı kararına uymamaları ve hatta uymayı geciktirmeleri hâlinde, davacının yargılama aşamasında kullandığı Sözleşmenin 6. maddesindeki güvencelerin bir anlamı kalmayacaktır.”¹⁰⁸

“Hornsby Öğretisi” (*Hornsby Doctrine*) olarak da anılmaya başlanan bu karar,¹⁰⁹ AİHM’nin, yargı kararlarının uygulanması zorunluluğuna bakış açısını göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Nitekim, sözü edilen karar, yargı kararının uygulanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlâl edildiğinden bahisle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine başvuru bulunan diğer birçok davada da referans olarak gösterildiğinden,¹¹⁰ konuya ilişkin temel bir içtihat niteliğini kazanmıştır.

Bu karar ve daha sonra bu karara atıfta bulunularak verilen diğer kararlardan anlaşılan odur ki;¹¹¹ hangi mahkeme tarafından verilmiş olursa olsun, bir yargı kararının idarece uygulanması, Sözleşmenin 6. maddesine göre, davanın ve yargılamanın ayrılmaz bir parçası olup; Sözleşmeci Devlet’in, iç hukuk düzeninin, bir yargı kararının, taraflardan biri aleyhine olacak şekilde işlevsiz kalmasına izin vermesi hâlinde, AİHS m.6/1 ile güvence altına alınan mahkemeye erişme hakkı, aldatıcı bir hak olmaktan öteye gidemeyecek ve bu durum da, anılan maddede öngörülen adil yargılanma hakkının ihlâl edilmesi anlamına gelecektir.

¹⁰⁸ AİHM: “*Hornsby – Yunanistan Kararı*”, BN.18357/91, T.19/03/1997. Bu kararın Türkçe’ye tercümesinde esas aldığımız çeviri metinler için bkz. İHAMİ; Gilles DUTERTRE (2007), *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler*, Ankara, Avrupa Konseyi Yay., s.226-227.

¹⁰⁹ Müslüm AKINCI (2008), *İdari Yargıda Adil Yargılanma Hakkı*, Ankara, Turhan Kitabevi Yay., s.406, dn.6.

¹¹⁰ Bkz. *supra.*, dn.107; *infra.*, dn.117.

¹¹¹ Bkz. *supra.*, dn.107.

Öte yandan, yine AİHM'ye göre; kişinin etkin biçimde korunması, idarenin yargı kararlarına uyması zorunluluğunu gerektirmektedir.¹¹² Bu durum, tüm yargı kararları, özellikle de davacı özel kişi lehine sonuç doğuran bütün kararlar açısından geçerlidir. Nitekim, Mahkeme'ye göre; Devlet'in bir makamı, yargı kararına dayanan bir borcu ödememek için, kaynak eksikliğini (mali yetersizliği) bahane edemez.¹¹³ Bu noktada, idarenin, ödemeyi gerçekleştirmeden önce, kuşkusuz belli bir süreye ihtiyacı olabilir.¹¹⁴ Ancak söz konusu süre, "makul süre"yi geçmemelidir.¹¹⁵ Her somut olayda, Mahkeme tarafından takdir edilen bu "makul süre" içinde yargı kararının gereklerini yerine getirmeyen ulusal makamların, AİHS'nin 6/1. maddesi hükümlerini etkinlikten yoksun bıraktığı kanaatinde olan AİHM; yargı kararlarının "geç" uygulanmasının da, yargı kararlarının bağlayıcı olma özelliğiyle bağdaşmadığını belirterek, bu durumun, Sözleşmenin 6/1. maddesi hükmünün ihlâli anlamına geldiğini ortaya koymakta ve ihlâli gerçekleştiren Devlet'i, tazminata mahkûm etmektedir.¹¹⁶

Özellikle son dönemde, yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle, Türkiye aleyhine verilen birçok AİHM kararına rastlanılmaktadır.¹¹⁷ Bu

¹¹² AİHM: "*Burdov – Rusya Kararı*", BN.59498/00, T.07/05/2002 (KİBB).

¹¹³ Bkz. aynı karar, *supra.*, dn.112.

¹¹⁴ AİHM: "*Kemal Kılıç – Türkiye Kararı*", BN.36424/06, T.13/01/2009 (KİBB).

¹¹⁵ Bkz. aynı karar, *supra.*, dn.114.

¹¹⁶ AİHM: "*Van de Hurk – Hollanda Kararı*", BN.16034/90, T.19/04/1994 (KİBB).

¹¹⁷ Örneğin bkz. AİHM: "*Tunç – Türkiye Kararı*", BN.54040/00, T.24/05/2005; AİHM: "*Ahmet Kılıç – Türkiye Kararı*", BN.38473/02, T.25/07/2006; AİHM: "*Tok ve Diğerleri – Türkiye Kararı*", BN.37054/03, 37082/03, 37231/03, 37238/03, T.20/11/2007; AİHM: "*Kemal Kılıç – Türkiye Kararı*", BN.36424/06, T.13/01/2009; AİHM: "*Ekici ve Diğerleri – Türkiye Kararı*", BN.28877/03, T.23/09/2008; AİHM: "*Hasefe – Türkiye Kararı*", BN.25580/03, T.08/01/2009; AİHM: "*Ülger – Türkiye Kararı*", BN.25321/02, T.26/06/2007; AİHM: "*Öçkan ve Diğerleri – Türkiye Kararı*", BN.46771/99, T.28/03/2006; AİHM: "*Lemke – Türkiye Kararı*", BN.17381/02, T.05/06/2007; AİHM: "*Mehmet Ali Kaplan ve Diğerleri – Türkiye Kararı*", BN.3224/05, 4884/05, 9504/05, 9545/05, 9568/05, 9600/05, 9658/05, 9695/05, 9720/05, 13516/05, T.16/12/2008; AİHM: "*Mehmet Selçuk – Türkiye Kararı*", BN.13090/04, T.10/06/2008; AİHM: "*M. Ali Durmaz – Türkiye Kararı*", BN.22261/03, T.08/01/2009; AİHM: "*Ak – Türkiye Kararı*", BN.27150/02, T.31/07/2007; AİHM: "*Arat ve Diğerleri – Türkiye Kararı*", BN.42894/04, 42904/04, 42905/04, 42906/04, 42907/04, 42908/04, 42909/04, 42910/04, T.13/01/2009; AİHM: "*Büker – Türkiye Kararı*", BN.29921/96, T.24/10/2000; AİHM: "*Çiçek ve Öztemel ve Diğerleri – Türkiye Kararı*", BN.74069/01, 74703/01, 76380/01, 16809/02, 25710/02, 25714/02, 30383/02, T.03/05/2007; AİHM: "*Dildar – Türkiye Kararı*", BN.77361/01, T.12/12/2006. (KİBB)

kararlarda da, meşhur “*Hornsby – Yunanistan Kararı*”na¹¹⁸ yollamada bulunulduğundan, tekrara düşmemek açısından, Türkiye’ye ilişkin kararların içeriğini burada yinelemenin faydalı olmayacağını düşünüyoruz. Ancak, bu konuda, kamuoyunda “yankı” uyandıran kararlardan bir örnek vermek gerekirse; Bergama – Ovacık Madeni’nde, *Eurogold (Normandy) Madencilik A.Ş.*’nin maden işletme ruhsatının, İzmir İdare Mahkemesi ve Danıştay’ca iptaline karar verilmiş olmasına karşın, önce bu kararların uygulanmasının geciktirilmesi; daha sonra ise, Bakanlar Kurulunca bir “prensip kararı” alınmak suretiyle, anılan Şirket’in tekrar maden işletme faaliyetine başlamasının sağlanması, AIHM tarafından, Sözleşmenin 6/1. maddesine aykırı bulunmuş ve her başvuru için belli bir miktar tazminat ödenmesine karar verilmiştir.¹¹⁹ AIHM’nin, aynı minvalde, Türkiye hakkında vermiş olduğu kararların sayısı oldukça fazladır.¹²⁰

Görüldüğü üzere, AIHM’ye göre, “yargı kararlarının uygulanması”, AIHS m.6 bağlamında, yargılamanın “bütünleyici” bir parçası olarak, adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvenceye dâhil olup; idari makamların, yargı kararlarına uymamaları, hatta uymayı geciktirmeleri hâlinde, AIHS m.6’daki güvenceler anlamsız hâle geleceğinden, yargı kararlarının hiç uygulanmamasının yanı sıra, gereği gibi uygulanmaması hâllerinin bir örneğini teşkil eden “geç uygulama” da, anılan düzenlemede yer alan adil yargılanma hakkının ihlâli anlamına gelmektedir.

Kuşkusuz, “geç uygulama”nın, ne zaman ortaya çıkacağına da saptanması gerekir. Bu noktada Mahkeme, yargı kararlarının, idari makamlarca, “makul süre” içinde uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Makul süre, her somut olayın ve davanın özellikleri göz önünde tutularak, AIHM tarafından takdir edilmekte ve Mahkemece takdir edilen bu makul süre içerisinde yargı kararının uygulanmaması, “geç uygulama” sayılmakta ve böyle bir uygulama, AIHS m.6’nın ihlâli sonucunu doğurmaktadır.

Hâl böyle olunca, kararın uygulanması için “makul” bir süreye tekabül etmediği açık olan, İYUK m.28/1’in son cümlesindeki “kesinleşme” ölçütü, kanımızca, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde öngörülen

---

¹¹⁸ Bkz. *supra*.

¹¹⁹ AIHM: “*Taşkın ve Diğerleri – Türkiye Kararı*”, BN.46117/99, T.10/11/2004; AIHM: “*Öçkan ve Diğerleri – Türkiye Kararı*”, BN.46771/99, T.28/03/2006. (KİBB)

¹²⁰ Bkz. *supra*, dn.117.

“adil yargılanma hakkı” ile bağdaşmamaktadır. Burada her ne kadar, söz konusu ölçüt nedeniyle ortaya çıkan “geç uygulama” hâlinin Kanun’dan kaynaklanması sebebiyle farklı bir değerlendirme yapılması gerektiği ileri sürülebilirse de; kanaatimizce, kanun koyucunun da yargı kararlarının *derhal* uygulanması yolundaki Anayasal güvenceyi bertaraf ederek, yargı kararlarının “geç” uygulanmasına yol açma yetkisi bulunmadığından, İYUK’un anılan hükmü, AİHS m.6’da yer alan “adil yargılanma hakkı”nı ihlâl etmektedir.

Dahası, ihtiyati haciz gibi, kişilerin temel haklarından olan “mülkiyet hakkı”na müdahale eden bir önlemin, üstelik de salt *idari bir karar*la gerçekleştirilmesi ve bu önlemin ortadan kaldırılmasına yönelik iptal davasında verilen kararların ancak *kesinleştikten sonra* uygulanması, yalnızca *adil yargılanma hakkını* ihlâl etmekle kalmamakta; bunun yanı sıra, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Ek 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesiyle güvenceye alınan *mülkiyet hakkının* -“orantılılık”¹²¹ yönünden- ihlâli sorununu da beraberinde getirmektedir.

§ B.5. İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda Verilen Kararların Uygulanması Rejimindeki Anayasa’ya ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Aykırılığın Aşılabilirliği

İhtiyati haciz işleminin iptali istemiyle açılan davalarda verilen kararların kesinleştikten sonra uygulanacağına ilişkin İYUK m.28/1’in son cümlesi hükmü, Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen “derhal” uygulama ilkesine aykırı olduğu gibi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde öngörülen “adil yargılanma hakkı” ile de bağdaşmazlık içindedir. Keza, İYUK’un anılan hükmü, Anayasanın ve AİHS’nin diğer bazı hükümlerine de aykırılık taşımaktadır.¹²² Hatta, böyle bir düzenleme, her şeyden önce, “hukuk devleti ilkesi”ne (AY m.2) aykırıdır. Nihayet, bu hüküm, sistemin kendi içerisindeki “tutarlılığı”nı da

¹²¹ Mülkiyet hakkına müdahalede “orantılılık” ve “adil denge” konusunda geniş bilgi ve AİHM’nin konuya ilişkin emsal kararlarından örnekler için bkz. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK / Feyyaz GÖLCÜKLÜ (2007), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması*, 7. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi Yay., s.425 vd.

¹²² Anayasanın 36. (*hak arama hürriyeti*), 125. (*yargı yolu*) ve 35. (*mülkiyet hakkı*) maddeleri ile AİHS’ye Ek 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesi (*mülkiyet hakkının korunması*), bu kapsamda sayılabilir.

zedelemektedir. Peki, bu durumda, İYUK m.28/1'in son cümlesinin, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların uygulanmasını bu kararların kesinleşmesine kadar geri bırakan hükmü *görmezden gelinmek (ihmal edilmek)* suretiyle, soruna çözüm bulunabilir mi? Başka ve daha teknik bir deyişle, Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrası ve/veya AİHS'nin 6. maddesi "*doğrudan uygulanmak*" suretiyle, İYUK'un anılan hükmü *by-pass* edilebilir mi? Ya da burada, "*Anayasa'ya uygun yorum*" yahut "*AİHS'ye uygun yorum*" tekniği işlerlik kazanabilir mi?

Kanımızca, bu sorulara, olumlu yanıt vermek olanaklı değildir. Açıkçası, peşinen belirtelim ki, İYUK m.28/1'in son cümlesinde yer alan kuralın *uygulayıcısı* konumunda bulunan "idare" ve "mahkeme"lerin,¹²³ anılan kuralı Anayasa ve AİHS vasıtasıyla *aşabilmesi* bize pek mümkün görünmemektedir.

Bahsi geçen yasa hükmünün *aşılabilirliğinin* bulunmadığına yönelik bu görüşümüzün gerekçelerini açıklamaya geçmeden evvel belirtelim ki, yukarıdaki sorulara ilişkin "olumsuz yanıtımız"ın dayanaklarını, anılan kuralın uygulayıcısı konumundakilerden "idari yargı yerleri" üzerinden -özellikle anılan kuralın uygulanması kapsamında, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan idari davalarda verilen yürütmenin durdurulması ve iptal kararlarının gereklerinin "*geç*" yerine *getirilmesinden doğan tazminat davalarına* bakan mahkemeler bakımından- izah etmek suretiyle konuya açıklık getirmeye çalışacağız. Fakat, şimdiden altını çizmek isteriz ki, *ihiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların uygulanması rejimindeki Anayasa'ya ve AİHS'ye aykırılığın aşılabilirliğine* ilişkin olarak -Türkiye'deki yargı düzeninin yansımaları dolayısıyla- "*idari yargı yerleri*" üzerinden yapmış olduğumuz açıklamalar ve yürütmüş olduğumuz argümantasyon ile ulaştığımız, *İYUK'un bahsi geçen hükmünün "ihmal" edilemeyeceği* yolundaki sonuç, büyük ölçüde benzer öncüllerden

---

¹²³ İYUK m.28 idari yargı kararlarının "uygulanması aşaması"na ilişkin düzenlemeler içerdiğinden ve idari yargı kararlarını uygulamak "idare"ye düşen bir görev olduğundan, İYUK m.28/1'in son cümlesindeki kuralın ilk muhatabı idaredir. "Yargı" ise, idarenin bu görevini gereği gibi yerine getirip getirmediğinin denetimi bakımından anılan normun muhatabı olmaktadır. Neticede, İYUK'un bu hükmü, hem *idare* hem de *yargı* tarafından uygulandığından; hükümdeki hukuka aykırılığın idare ve/veya yargı tarafından *aşılıp aşılamayacağı sorunu*, burada her iki organ açısından bir arada ele alınmıştır.

hareketle, sözü edilen hükmün diğer uygulayıcısı konumundaki “idareler” açısından da geçerli olacaktır.

O hâlde, tekrar vurgulayalım ki, ne *idari yargı yerleri* ne de *idare*, anılan yasa hükmünü *görmezden gelerek* Anayasa’ya ve AİHS’ye aykırılık sorununu çözüme kavuşturma “şansına” sahip bulunmamaktadır.

Zira, Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrası, yargı kararının uygulanma süresi konusunda “genel ilke”yi koymakla yetinmekte ve fakat, konuya ilişkin “somut” bir düzenleme getirmemektedir.¹²⁴ Hâl böyle olunca,

¹²⁴ Kanaatimizce, belirli bir konudaki kanun hükmünün, -olsa olsa- Anayasa’da o konuya ilişkin “somut”, “açık” ve “doğrudan uygulanabilir” nitelikte bir hükmün mevcudiyeti durumunda *görmezden gelinerek*, Anayasanın ilgili hükmünü *doğrudan doğruya uygulamanın* olanaklı sayılacağı kabul edilebilir. Aksi takdirde, yani, Anayasanın yalnızca o konudaki *genel çerçeveyi* çizmekle yetindiği durumlarda ise, kanun hükmünün “ihmal” edilmesi ve Anayasanın ilgili hükmünün *doğrudan uygulanabilmesi*, “merkezleşmiş anayasa yargısı sistemi”ni (bkz. *infra.*, dn.129) benimseyen ülkemizde, bize pek mümkün görünmemektedir. Kısacası, belli bir konudaki kanun hükmünün *ihmal* edilmesi suretiyle, *doğrudan doğruya* Anayasanın ilgili hükmünün uygulanmasında, Anayasa hükmünün “somutluk-soyutluk” yönünden irdelenmesi gerektiği düşünülebilir. Kuşkusuz, Anayasa’da yer alan düzenlemenin “somutluk-soyutluk” düzeyini kolayca saptayabilmek, her zaman mümkün olmayabilir. Ancak şu iki örnek -tartışmaya açık olsa da-, bu konunun açıklığa kavuşturulmasında ve görüşümüzün izahında yardımcı olabilir:

İlkin, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun (HMK) Anayasa Mahkemesi’nce iptal edilen [bkz. AYM: E.2011/35, K.2012/23, T.16/02/2012 (RG.19/05/2012, S.28297)] 3. maddesinde yer alan, “*Her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine yahut kişinin ölümüne bağlı maddi ve manevi zararların tazminine ilişkin davalara asliye hukuk mahkemeleri bakar. (...)*” şeklindeki -son derece isabetsiz olduğunu düşündüğümüz- hükmü ile Anayasanın, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin görev alanını belirleyen 157. maddesinin birinci fıkrasındaki, “*Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir.*” hükmü arasındaki açık bağdaşmazlığın, Anayasanın 157. maddesinin *doğrudan doğruya uygulanması* suretiyle aşılması, kanımızca olanaklıydı. Zira, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin olan idari işlem veya eylemler nedeniyle vücut bütünlüğüne yönelik olarak ortaya çıkan zararların tazminine ilişkin davaların çözümünde de adli yargıyı (asliye hukuk mahkemelerini) görevli kılan HMK m.3’ün idari yargının görev alanını daraltan genel hükmüne göre üst hukuk normu konumunda bulunan AY m.157/1 hükmünün, AYİM’in görev alanını *açık ve net* biçimde düzenlemiş olması karşısında, *doğrudan uygulanmaya* elverişli olduğu pekala savunulabilirdi. Ancak, bu konuda bir uyuşmazlık gündeme gelmeden, HMK m.3’ün anılan hükmü Anayasa Mahkemesi tarafından -genel olarak bizim de katıldığımız gerekçelerle- iptal edilmiş olduğundan, AY m.157/1’in doğrudan uygulanabilirliğine ilişkin görüşümüzü, pratikte doğrulama imkânı kalmamıştır.

“derhal” uygulama ilkesinin içeriğini doldurma ve kararın “gecikmeksizin” uygulanması bağlamında “makul süre”yi tespit etme konusunda kanun koyucunun takdir yetkisinin bulunduğu kabul olunmak gerekmektedir. Kuşkusuz, “makul süre”yi, kararın “*kesinleşmesinden sonrası*” olarak tespit eden İYUK hükmü, Anayasa koyucunun iradesini aşmakla birlikte; somut düzenleme, adı geçen Kanun’da yer aldığından, Kanun’u *görmezden gelerek*, doğrudan Anayasanın anılan kuralını uygulama olanağı bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle, İYUK m.28/1’in, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen kararların “geç” uygulanmasına cevaz veren kısmı Anayasa Mahkemesi’nce iptal edilmedikçe yahut yasama organınca değiştirilmedikçe, “uygulanması zorunlu” bir kural teşkil ettiği açıktır.¹²⁵ Zira, “normlar hiyerarşisi”ne göre, hukuk kurallarının “*bağlayıcılığı ve üstünlüğü*”,

---

İkinci bir örnek ise, İYUK m.28/4’ün, AY m.129/5 ile bağdaşmazlığında, Anayasanın anılan hükmünün, İYUK’un somut ve özel nitelikteki düzenlemesinin *ihmal* edilmesine olanak tanımayan *genel ve ilkesel* niteliğinden dolayı, kanımızca doğrudan uygulanmaya elverişli kabul edilemeyeceğidir. Başka bir deyişle, her ne kadar, İYUK m.28/4’ün, yargı kararını otuz gün içinde kasten uygulamayan kamu görevlilerine karşı adli yargıda tazminat davası açılabilmesine cevaz veren hükmü, -kanaatimizce, yargı kararını kasıtlı olarak uygulamama hâlinin de, kamu görevlilerinin “*yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlar*”dan sayılması gerektiğinden ve Anayasanın bahsi geçen hükmü uyarınca, kamu görevlilerinin “*yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlar*”dan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla, ancak idare aleyhine açılabilmesinden- Anayasa’ya aykırılık teşkil etse de; -yürürlükte kaldığı müddetçe- uygulanmak durumundadır. Yani bu örnekte, yukarıdakinden farklı olarak, İYUK m.28/4’ü *ihmal* etmek suretiyle, Anayasa m.129/5’te yer alan kuralı *doğrudan* uygulamanın mümkün olmadığını söyleyebiliriz. (Bkz. *infra.*, dn.125).

Sonuç olarak, bu iki örnekten hareketle, “merkezileşmiş anayasa yargısı sistemi”ni benimseyen ülkemizde, yasalarda yer alan düzenlemeleri *ihmal* ederek, ilgili Anayasa hükümlerini *doğrudan doğruya* uygulamanın, kural olarak, mümkün olmadığını; ancak, -istisnaen- hiçbir tereddüde mahal bırakmayacak kadar *açık* ve *somut* nitelikteki bir Anayasal düzenlemenin, aynı konudaki yasa hükmünden önce, *doğrudan* uygulanabileceğini -her somut hükümde ayrıca değerlendirmek rezerviyle- ifade edebiliriz. (Ayrıca bkz. *infra.*, dn.130).

¹²⁵ İYUK’un 28. maddesinin, yargı kararını otuz gün içinde kasten yerine getirmeyen kamu görevlisine karşı tazminat davası açılabilmesine olanak tanıyan dördüncü fıkrası hükmünün; Anayasanın 129. maddesinin, bu davaların ancak idare aleyhine açılabilmesini öngören beşinci fıkrasına aykırı olmasından hareketle, İYUK m.28/1 ile Anayasa m.138/4 arasındaki ilişkiye ilişkin tespitimize paralel sonuçlara ulaşan görüşler için bkz. GÜNDAY (2011), s.377-378; Kemal GÖZLER (2009b), *İdare Hukuku*, C.II, 2. Baskı, Bursa, Ekin Kitabevi Yay., s.1142-1143; ALTAY, s.429-431; Cüneyt OZANSOY (1989), *Tarihsel ve Kuramsal Açından İdarenin Kusurdan Doğan Sorumluluğu*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, s.336.

“piramidin” en tepesinde yer alan Anayasa’dan başlamakla birlikte; “uygulanma önceliği” bakımından, bunun tam tersi söz konusudur.¹²⁶ Başka bir anlatımla, konuya ilişkin “daha somut” nitelikteki düzenlemeyi havi “alt norm” olan “yasa kuralı” (İYUK m.28/1-son cümle), burada, Anayasanın anılan hükmüne nazaran “öncelikle” uygulanmak zorundadır. Bu noktada, “Anayasa’ya aykırı” olduğu düşünülen söz konusu normun (İYUK m.28/1-son cümle) “ihmal” edilmesi ve anılan Anayasa hükmünün “doğrudan doğruya uygulanması” mümkün değildir.¹²⁷ Dolayısıyla, davaya bakan yargı yeri, bu yasa kuralını; yani İYUK m.28/1’in son cümlesi hükmünü görmezden gelemez. Çünkü, ülkemizde benimsenen “Anayasa yargısı” sistemi, “Amerikan modeli”nin¹²⁸ aksine; “tek” bir yüksek mahkemenin (Anayasa Mahkemesinin), “Anayasa’ya uygunluk” denetimi yapabilmesini mümkün kılmaktadır (AY m.146-153).¹²⁹ Ezcümle, davaya bakmakta olan mahkeme, Anayasa’ya aykırı olduğunu düşündüğü bir yasa

¹²⁶ “Bağlayıcılık” ile “uygulanma önceliği” arasındaki bu ters korelasyonun sentezi; “normlar hiyerarşisi”ni oluşturan kurallar piramidinde, her alt normun, bir üsttekine “uygun” biçimde yorumlanması gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Benzer yönde bkz. Rüstem KARABATAK (1998), “Türk Hukukunda Kanunların Anayasaya Uygun Yorumu”, *Danıştay Dergisi*, Y.28, S.94, s.31. Ayrıca bkz. Hans KELSEN (1945), *General Theory of Law and State*, [Translated by: Anders WEDBERG], Cambridge, Harvard University Press, p.123 vd.

¹²⁷ Anayasa hükümlerinin doğrudan doğruya uygulanabilirliği ve “ihmal” sorunu ile ilgili olarak aynı yönde görüş için bkz. Kemal GÖZLER (2000), *Türk Anayasa Hukuku*, Bursa, Ekin Kitabevi Yay., s.965. İYUK m.28/4 özelinde, aksi yönde ileri sürülen görüş için bkz. Fikret EREN (2008), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 10. Bası, İstanbul, Beta Yay., s.593.

¹²⁸ Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi olan *Supreme Court*’un, *Marbury v. Madison Davası*’nda vermiş olduğu meşhur kararıyla [U.S.SC: “*Marbury v. Madison Kararı*”, 5 U.S. 137 (1803) (U.S.SCC)], 1803 yılında ortaya çıktığı kabul edilen ve “Amerikan modeli anayasa yargısı” ya da “merkezileşmemiş anayasa yargısı modeli” olarak adlandırılan sistemde, kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi, genel (normal) mahkemeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu sistemde, davaya bakmakta olan herhangi bir mahkeme, uygulayacağı kanun hükmünün anayasaya aykırı olduğu kanısına varırsa, bu hükmü somut olayda “ihmal” ederek; onun yerine, doğrudan doğruya anayasanın ilgili hükmünü uygulamaktadır. Bkz. Mauro CAPPELLETTI (1971), *Judicial Review in the Contemporary World*, USA, The Bobbs-Merrill Company Inc., p.46 vd.; Vicki C. JACKSON / Mark TUSHNET (2006), *Comparative Constitutional Law*, 2. Edition, New York, Foundation Press, p.465 vd.; GÖZLER (2000), s.861-862.

¹²⁹ Kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetiminin, genel mahkemeler tarafından değil; bu iş için görevlendirilen özel bir mahkeme tarafından gerçekleştirildiği ve ülkemizde de benimsenen sisteme, “Avrupa modeli anayasa yargısı” veya “merkezileşmiş anayasa yargısı modeli” denilmektedir. Bkz. CAPPELLETTI, p.46 vd.; JACKSON / TUSHNET, p.466; GÖZLER (2000), s.862-863.

kuralını -prensipl olarak- “*ihmal*” suretiyle uygulamama “lüksüne” sahip değildir ve fakat yalnızca, davada “uygulanacak kural” teşkil eden bu yasa kuralını, “*itiraz*” (somut norm denetimi) yoluyla Anayasa Mahkemesinin önüne götürme “şansını” haizdir.¹³⁰ Bu itibarla, Anayasanın geçici 15. maddesindeki “yasak” da ortadan kalktığına göre, bugün için; İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan kuralın, *itiraz* yoluyla Anayasa Mahkemesinin önüne götürülmesi olanaklı hâle gelmiştir.¹³¹ Kanımızca, Anayasa’ya aykırı olduğu açık olan bu yasa hükmü, Anayasa Mahkemesinin

¹³⁰ AY m.152/1 uyarınca, “*Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.*” Bu Anayasa hükmü, bakmakta olduğu davada uyguladığı yasanın, Anayasa’ya aykırı olduğunu düşünen yargı yerinin izleyeceği yolu göstermek suretiyle; bu denetimi, davaya bakan mahkemenin, bizzat kendisinin gerçekleştirmesinin mümkün olmadığını ortaya koymuş bulunmaktadır. Dolayısıyla, Anayasa’ya aykırı olduğu düşünülen yasa hükmünün “*ihmal*” edilmesi ve doğrudan doğruya ilgili Anayasa hükmünün olayda uygulanması, Anayasanın 152. maddesi karşısında, kural olarak, mümkün gözükmemektedir. Aynı yönde bkz. KARABATAK (1998), s.38. Buna karşılık, gerek Türk gerek Fransız idari yargı yerlerinin, Anayasa hükümlerini *doğrudan doğruya* uyguladığı ve böylece, idari yargıcın, adeta “*Anayasa yargıcısı*” kimliğine büründüğü kararlar da bulunmaktadır. Bu konuda bkz. A. Ülkü AZRAK (1992), “İdari Yargıda Anayasaya Uygunluk Sorunu”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, C.9, s.323-340; Emin MEMİŞ (2003), “Yasaların Anayasaya Uygun Yorumunda Danıştay Yargıcının Anayasa Yargıcısı İşlevini Yüklenmesi (Karşılaştırmalı Hukuk Analizleri)”, *Danıştay ve İdari Yargı Günü 135. Yıl Sempozyumu*, Ankara, s.11-61. Bu noktada, ilgili Anayasa hükmünün “*somutluk-soyutluk*” düzeyi dikkate alınarak -belki- bir ölçüt geliştirilebileceği yolundaki görüşümüz ve -aslında tartışmaya açık- örnekler için bkz. *supra.*, dn.124.

¹³¹ Anayasanın geçici 15. maddesinin üçüncü fıkrası, Milli Güvenlik Konseyi döneminde çıkarılan kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa’ya aykırılığının iddia edilmesini yasaklamakta idi. Ancak, Avrupa Birliği Müktesebatına uyum sürecinde, 03/10/2001 tarih ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (RG.17/10/2001, S.24556-1.Mükerrer) ile, bu fıkra, madde metninden çıkarılmıştır [2010 yılında ise, Anayasanın geçici 15. maddesi tamamen yürürlükten kaldırılmıştır. (07/05/2010 tarih ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG.13/05/2010, S.27580)]. Dolayısıyla, artık, Milli Güvenlik Konseyi döneminde çıkartılan kanunların ve bu arada İdari Yargılama Usulü Kanununun da, Anayasa’ya aykırılığının ileri sürülebilmesi olanaklıdır. Elbette ki, bu “aykırılık” iddiası, bugün için yalnızca “*itiraz*” (somut norm denetimi) yolu ile yapılabilecektir (AY m.152). Zira, Anayasa Mahkemesi’nde iptal davası açılabilmesi için, Anayasanın 151. maddesinde öngörülen altmış günlük sürenin çoktan geçmiş olduğu aşikârdır.

önüne götürüldüğü takdirde, “iptal” yönünde bir karar çıkması da “kuvvetle muhtemel” gözükmemektedir.

Öte yandan, burada, Anayasanın 90. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “(...) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.” yolundaki kural uyarınca, AİHS m.6’nın ve dolayısıyla AİHS’de yer alan bu hükmün “ne olduğunu söyleyen” AİHM kararlarının, İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan düzenlemeyi “by-pass” etmeye muktedir olup olmadığı sorununun da tartışmaya açık olduğu söylenebilir. Tabii, Anayasa m.138/4’ün *doğrudan uygulanabilirliğinin* bulunmadığına yönelik olarak hemen yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalar bağlamında, kanımızca, AİHS’nin “*genel*”, “*soyut*” ve “*ilkesel*” nitelikteki ilgili düzenlemelerinin de, *doğrudan* uygulanmaya elverişli olmadığı; bu itibarla, İYUK m.28/1’in son cümlesinin *ihmal* edilmesine muktedir sayılamayacağı ileri sürülebilir.

Bu itibarla, Anayasanın ve AİHS’nin anılan hükümlerine açıkça aykırı olduğunu düşündüğümüz İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan kuralın, yürürlükte kaldığı müddetçe, uygulanmasının zorunlu olduğu ve *ihmal edilmesinin* mümkün görünmediği anlaşılmaktadır.

Nihayet, ulusal hukukumuzda, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan iptal davalarında idari yargı yerleri tarafından verilen kararların “geç” uygulanmasını olanaklı ve hatta zorunlu kılan İYUK m.28/1’in son cümlesi hükmünün, bu konuda AİHM, ülkemizi tazminata mahkûm etmeden, bir an önce yürürlükten kaldırılması gerektiğinin vurgulanması, *olması gereken hukuk* açısından kaçınılmazdır. Aksi takdirde, somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesinin (AYM) önüne götürülüp de iptal edilmedikçe ya da AYM’ye yapılacak bir “bireysel başvuru”dan¹³² sonuç alınmadıkça, -AİHM’nin, konunun bu boyutuyla ilgili “ihlâl kararları”yla da karşı karşıya

¹³² 30/03/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun (RG.03/04/2011, S.27894) ile işleyiş mekanizması düzenlenen “bireysel başvuru” (Anayasa şikayeti), 23/09/2012 tarihi itibarıyla hukuk sistemimizde uygulamaya girmiş bulunan yeni bir yargısal başvuru yoludur. Hemen belirtelim ki; hukuk sistemimizde yeni bir “hak arama” yöntemi olan “bireysel başvuru”nun, inceleme konumuzu teşkil eden İYUK m.28/1’in son cümlesi yönünden, “*kökten*” bir çözüm getirmesi pek mümkün görünmemektedir.

kalacak olan ülkemizde- “kronik” bir sorun olan “yargı kararlarının uygulanmaması” problemi, başta adil yargılanma hakkı olmak üzere, hukuk devleti ilkesinin birçok unsuru ve yansıması bakımından “onulmaz” yaralar açmaya devam edecektir. Üstelik, burada, yargı kararının *geç* uygulanmak suretiyle, esasen *gereği gibi uygulanmaması*, “yasal” bir dayanağa da sahip olduğundan, hukuk devleti ilkesinin temelinden sarsılmasına yol açıldığı ve bu sarsıntıdan kaynaklanan çatlakların artık görmezden gelinemeyecek bir boyuta ulaştığı gözlemlenmektedir.

IV. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kamu hizmetlerinin aksamadan yürütülebilmesi açısından, kamu alacaklarının zamanında ve eksiksiz olarak tahsil edilmesi büyük bir önem taşıdığından; kamu alacağının tahsilinin “tehlikeye” düşebileceği bazı durumlar için, bu alacağın güvence altına alınmasına yönelik birtakım tedbirlerin öngörülmesi şarttır. “İhtiyati haciz” müessesesi de, bu tedbirlerden biri olarak 6183 sayılı Kanun’da düzenlenmekte ve idarenin alacağına bir an önce ve eksiksiz biçimde kavuşmasına yönelik önemli bir “kamu gücü ayrıcalığı” teşkil etmektedir. Kuşkusuz ki, kamu alacağının tahsilinin güvence altına alınması bakımından bazı tedbirlere, bu arada “ihtiyati haciz” müessesesine gereksinim duyulsa da; *idari bir kararla*, kamu borçlusu özel kişilerin *mülkiyet hakkının sınırlandırılması* sonucunu doğuran “ihtiyati haciz işlemi”nin iptali istemiyle açılan davalarda verilen kararların uygulanma(ma)sı (!) bakımından İYUK’ta öngörülen *istisnai rejim* göz önünde tutulduğunda, “*Hazineci*” yaklaşım ile kamu borçlusunun temel hak ve özgürlüklerinin *ikinci plana* atıldığı rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Dolayısıyla, ihtiyati haciz müessesesinin bizatihi kendisini ve ihtiyati haczin yargısal denetiminde verilen kararların *uygulanması rejimini*, etraflıca irdelemek gerekmektedir.

Kamu alacağının korunmasına yönelik tedbirlerden biri olarak 6183 sayılı Kanun’da düzenlenmiş bulunan “ihtiyati haciz” müessesesiyle, Kanun’da öngörülen sebeplere dayanılarak, kamu borçlusunun bazı mal, alacak ve haklarına, önceden ve geçici olarak, idari bir kararla el konulduğundan, “ihtiyati haciz işlemi”, esasen bir “idari işlem” niteliğindedir. Dolayısıyla, kamu borçlusunun “mülkiyet hakkı”nı sınırlandığında tereddüt bulunmayan ihtiyati haciz işleminin, *temel hak ve*

özgürlüklerin sınırlanması rejimi açısından, Anayasa’da öngörülen -özellikle- “kanunla sınırlama” ve “ölçülülük” ilkeleri yönünden sorgulanabilir olduğu söylenebilir.

Her ne kadar, ihtiyati haczin bir idari işlemle tesis edilmesinin, ilk bakışta, temel hak ve özgürlüklerin yalnızca kanunla sınırlanabilmesi ilkesine aykırılık taşıdığı düşünülebilirse de; ihtiyati haciz müessesesinin usul ve esaslarının Kanun’da (AATUHK) öngörülmüş olması nedeniyle, bu açıdan bir aykırılık bulunmadığı görülmektedir. Kaldı ki, hukuk sistemimizde, mülkiyet hakkının idari işlem ile sınırlanmasına cevaz veren başka kanunlar da mevcuttur. Nitekim, “kamulaştırma”yı düzenleyen 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu ile “imar planları”nı düzenleyen 3194 sayılı İmar Kanunu, bu konuda örnek gösterilebilir. Öte yandan, ihtiyati hacizle mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın, Anayasa’da öngörülen “ölçülülük” ilkesine aykırılık taşıyıp taşımadığına bakıldığında da, genel olarak, ihtiyati haciz sebeplerinin, sınırlama amacı açısından “gerekli”, amacı gerçekleştirmeye “elverişli” ve amaçla “orantılı” olduğu söylenebileceğinden; bu bakımdan da bir Anayasa’ya aykırılığın söz konusu olmadığı saptamasında bulunulabilir. Gerçi, İYUK’un 28. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde yer alan, “(...) *ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*” yolundaki hüküm karşısında; idarece tesis edilen ihtiyati haciz işleminin, “yargı kararına rağmen” etkisini sürdürebilmesinin olanaklı ve hatta zorunlu olması, bu müessesenin, mülkiyet hakkını “ölçüsüz” olarak sınırladığı biçiminde yorumlanmaya da elverişli gözükmektedir.

Diğer taraftan, İYUK m.28/1’in yukarıda aktarılan hükmünün, yargı kararlarının “gereği gibi” uygulanması zorunluluğu bakımından sorgulanmaya muhtaç olduğu da açıktır. Bu noktada ise, ilkin, İYUK’un anılan hükmünde sözü edilen “kararlar”ın neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, “kesinleştikten sonra” uygulanacak kararların hangileri olacağı, İYUK m.28/1’in ilk cümlesindeki *genel kuralda* olduğu gibi açıkça ifade edilmediğinden, öncelikle, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan davalarda verilen “kesinleşebilecek” kararları tespit etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, hükmün kapsamına giren kararların, “esasa” ve “yürütmenin durdurulmasına” ilişkin olanlar olmak

üzere iki kategoriden ibaret sayılabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, esasa ilişkin kararların, İYUK'un anılan ayrıkısı düzenlemesinin kapsamına girdiği rahatlıkla söylenebilirse de; yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlar yönünden aynı sonuca kolayca ulaşmanın mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Zira, esasa ilişkin kararların, bu meyanda iptal kararının, “*olağan kanun yolları*”na başvuru süresinin geçirilmesi ya da kanun yoluna başvurulması durumunda, incelemeyi gerçekleştiren merciin yapılan başvuruyu reddetmesi suretiyle “*kesinleşeceği*” ve “*kesin hüküm*” hâlini alacağı açık olmakla birlikte; idari yargıya özgü, *sui generis* nitelikteki yürütmenin durdurulması hakkındaki kararlar bakımından İYUK m.27/7’de öngörülen “*itiraz*” mekanizmasına aynı anlamın yüklenip yüklenemeyeceği kuşkuludur. Başka bir ifadeyle, ilk derece aşamasında verilen yürütmenin durdurulması hakkındaki karara karşı yapılan “*itiraz*” üzerine verilen kararların “*kesin*” olduğuna dair İYUK m.27/7’nin son cümlesinde yer alan düzenlemenin, İYUK m.28/1’in son cümlesindeki “*kesinleşme*” ölçütü kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, tartışmaya açıktır. Nitekim öğretide de, bu konuda farklı görüşler ileri sürülmektedir.

Kanaatimizce, İYUK’un anılan istisna hükmünde kullanılan “*kesinleşme*” ölçütü, tutarlılık açısından, yürütmenin durdurulması kararları bakımından öngörülen “*itiraz*” usulünü de kapsayacak biçimde yorumlanmak gerekir. İYUK m.28/1’in “*bütünsel*” olarak değerlendirilmesi de, bu sonucu destekler. Ancak, diğer bir yaklaşıma göre, burada *genel kuralın* işlerlik kazandığı ve yürütmenin durdurulması kararlarının, İYUK m.27/7’de öngörülen 7 günlük süre içinde “*itiraz*” yoluna başvurulup başvurulmadığına bakılmaksızın, *derhal* uygulanması gerektiği de savunulabilir.

Ne var ki, bu konuya ilişkin olarak; Danıştay 9. Dairesinin, vergi mahkemesi tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararı üzerine, davacının taşınmazı üzerindeki ihtiyati haczin kaldırılmasının mümkün olmadığı; ihtiyati haciz kararının kaldırılması için, vergi mahkemesinin temyiz edilen kararının onanarak kesinleşmesi gerektiği yolundaki yakın tarihli sayılabilecek bir kararıyla¹³³ ortaya koyduğu yaklaşıma katılma olanağı bulunmamaktadır. Zira, Danıştay’ın yerleşik içtihatları uyarınca iptal kararı gibi uygulanması gereken yürütmenin durdurulması kararının, -ihtiyati

¹³³ D.9.D: E.2007/6035, K.2008/6456, T.30/12/2008 (DBB).

haciz işlemleriyle ilgili davalar bakımından- gereği, “*ihtiyati haczin kaldırılması*” olup; burada idarenin, “*kesin*” hâle gelen yürütmenin durdurulması kararının gereğini -tam anlamıyla- yerine getirmek (ihtiyati haczi kaldırmak) için, iptal kararının kesinleşmesini beklemesi, yürütmenin durdurulması müessesesinin varlık nedeniyle de bağdaşmayan bir “garabet” yaratmaktadır. Gerçekten, bu davalarda, davacının yürütmenin durdurulması isteminde bulunması ve davaya bakan mahkemenin de, ihtiyati haciz işleminin yürütülmesinin durdurulmasına karar vermesi, adeta “abesle iştigal”e dönüşmektedir. Böylece, Danıştay 9. Dairesinin kararıyla, aslında bu davalarda, yürütmenin durdurulması olanağı fiilen kaldırılmış olmakta, bu yönüyle, yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin sıkı koşullar altında, yalnızca “sınırlanabilmesi”ne cevaz veren Anayasanın 125. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan güvence ile bağdaştırılması güç bir sonuç da ortaya çıkmaktadır.

Pozitif hukukumuzda göre, ihtiyati hacze karşı açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması ve iptal kararlarının *kesinleştikten sonra* uygulanmasının -hatta Danıştay 9. Dairesinin yukarıda zikredilen kararına göre, yürütmenin durdurulması kararlarının kesinleştikten sonra dahi uygulanamamasının (!)- idari yargı sistemimiz içerisindeki *tuhaflığı* bir yana; İYUK m.28/1’in son cümlesindeki *ayrıkça rejimde* öngörülen “kesinleşme ölçütü”, Anayasanın 138. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “*derhal*” uygulama ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Her ne kadar, kanun koyucunun, Anayasanın anılan hükmünde öngörülen “*derhal uygulama ilkesi*”ni somutlaştırmak bakımından “azami” bir süre belirleme konusunda takdir yetkisi bulursa da, bu yetkinin kanun koyucuya sınırsız bir serbestî vermediği açık olduğundan; ihtiyati haciz işlemine karşı açılan davalarda verilen kararların yerine getirilmesini, bu kararların *kesinleşmesine* kadar öteleyen yasa hükmünün, yargı kararlarının “*geç*” uygulanmasına yol açmak suretiyle Anayasa’ya aykırılık oluşturduğu açıktır. Bunun yanı sıra, İYUK m.28/1’in son cümlesinde yer alan kuralın, Anayasanın “*hak arama hürriyeti*”ni düzenleyen 36., “*yargı yolu*”nu düzenleyen 125. ve “*mülkiyet hakkı*”nı düzenleyen 35. maddeleriyle de bağdaşmadığı söylenebilir. Hatta böyle bir düzenleme, yargısal denetimin etkinliğini azaltmak suretiyle, her şeyden evvel Anayasanın 2. maddesinde yer verilen “*hukuk devleti*” ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Keza, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, AİHS m.6 hükmünü, *yargı kararlarının uygulanmasını* da kapsayacak biçimde yorumlaması ve yargı kararının makul süre aşılarak, geç uygulanmasını da *adil yargılanma hakkının ihlâli* olarak nitelemesi neticesinde, İYUK m.28/1'in son cümlesi hükmünün, AİHS m.6 ile de bağdaşmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Öte yandan, ihtiyati haciz gibi, kişilerin temel bir hakkı ve özgürlüğü olan “mülkiyet hakkı”na müdahale eden bir önlemin, üstelik de salt *idari bir kararla* gerçekleştirilmesi ve bu önlemin ortadan kaldırılmasına yönelik iptal davasında verilen kararların ancak *kesinleştikten sonra* uygulanması, yalnızca “adil yargılanma hakkı”nın ihlâli sonucunu doğurmakla kalmamakta; bunun yanı sıra, AİHS’ye Ek 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesiyle güvence altına alınan “mülkiyet hakkı”nın -“orantılılık” yönünden- ihlâli sorununu da beraberinde getirmektedir.

Bu itibarla, ihtiyati haciz işleminin iptali istemiyle açılan davalarda verilen kararların *kesinleştikten sonra* uygulanacağına ilişkin İYUK m.28/1'in son cümlesi hükmü, Anayasanın ve AİHS’nin bahsi geçen hükümleriyle bağdaşmadığı gibi, sistemin kendi içerisindeki “tutarlılığı”nı da zedelemektedir. Üstelik, Anayasanın ve AİHS’nin anılan hükümlerine aykırı olduğu sonucuna ulaştığımız İYUK m.28/1'in son cümlesinde yer alan düzenlemenin, *ihmal edilmesi* ve Anayasanın ve/veya AİHS’nin ilgili hükümlerinin *doğrudan uygulanması* suretiyle ya da *Anayasa’ya ve/veya AİHS’ye uygun yorum* tekniğiyle aşılması da -AY ve AİHS’nin ilgili hükümlerinin “genel”, “soyut” ve “ilkesel” niteliklerinden dolayı- olanaklı görünmediğinden, bu kural, yürürlükte kaldığı müddetçe *-kanun koyucu tarafından ilga edilmedikçe yahut Anayasa Mahkemesince gerçekleştirilecek somut norm denetimi neticesinde iptal edilmedikçe-* tatbik olunmak zorundadır. Dahası, bu kural uygulanmaya devam olundukça, AİHM’nin “*ihlâl kararları*” ile karşı karşıya kalınması işten bile olmayacaktır.

Dolayısıyla, ülkemiz için zaten “kronik” bir sorun hâline gelen “*idari yargı kararlarının uygulanmaması sorunu*”, İYUK m.28/1'in son cümlesinin, ihtiyati haciz işlemine karşı açılan davalarda verilen kararların *kesinleştikten sonra* uygulanmasını emreden hükmü ile, daha da büyük bir ivmeyle büyümeye devam etmektedir. Bu süreçte verilen kararların “geç” uygulanmasına yol açan düzenlemesiyle, “yargı kararlarının uygulanmaması”na adeta “yasal destek” sağlayan anılan hüküm, bu hükmü

bir adım daha öteye götüren Danıştay kararlarıyla birlikte, ülkemizde artık “sıradan” bir durum olarak karşılanan ve “alışılâgelen” “yargı kararlarının uygulanmaması sorunu”nun, *gözden kaçan* ya da *görmezden gelinen* bir boyutunu oluşturmaktadır. Öyle ki, yargı kararlarının “hiç” uygulanmamasının ya da “gereği gibi” uygulanmamasının pek de “garipsenmediği” bir toplumsal algı içerisinde, inceleme konumuzu oluşturan ihtiyati hacze ilişkin olarak AATUHK’da ve İYUK’ta yer alan düzenlemelerin de, genel olarak “olağan karşılandığı” saptamasında bulunulabilir. Uzun yıllardır yürürlükte bulunan inceleme konusu hükümlerin, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile bağdaşmazlığı sorununa niçin şimdiye dek projeksiyon tutulmamış olduğu sorusunun yanıtı da, sanırım bu sorunun “kanıksanmış” ve “içselleştirilmiş” olmasında yatmaktadır. Fakat, yargı kararlarının “*etkisizleşmesi*” sonucunu doğuran anılan yasa hükümlerinin bu şekilde “olağanlaştırılmasının”, “yargı kararlarının uygulanmaması sorunu”nun günbegün artan bir ivmeyle büyüdüğü ülkemizde, “*tutuk adalet*” anlayışının “hortlaması”na yol açacağı ve bunun da, “hukuk devleti” açısından “anakronizm” oluşturacağı, herhâlde “kötümser bir spekülasyon” addedilemeyecek bir vakıadır.

KISALTMALAR CETVELİ

AATUHK	: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Alm.	: Almanca
AY	: Anayasa
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYİMK	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
BN.	: Başvuru Numarası
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D	: Daire
D.	: Danıştay
DBB	: Danıştay Bilgi Bankası (www.danistay.gov.tr)
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Ibid.	: Aynı yerde (aynı eserde)
İHAMİ	: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları (ihami.anadolu.edu.tr)
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
infra.	: Aşağıda (ileride)

- İng. : İngilizce
İYUK : İdari Yargılama Usulü Kanunu
K. : Karar
Karş. : Karşılaştırınız
KİBB : Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (www.kazanci.com)
m. : Madde
op. cit. : Adı geçen eser
p. : Page
RG. : Resmi Gazete
s. : Sayfa
S. : Sayı
supra. : Yukarıda
T. : Tarih
t.y. : Tarih yok
U.S.SC : United States Supreme Court
U.S.SCC : United States Supreme Court Center (supreme.justia.com)
v. : Versus
vd. : Ve devamı (ve devamında)
Vol. : Volume
Y. : Yıl
Yay. : Yayınları (Yayınevi)

KAYNAKÇA

- Yararlanılan Kitaplar ve Makaleler

- AĞAR, Serkan (2009): *Vergi Tahsilâtından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar ve Çözüm Yolları*, Ankara, Yaklaşım Yay.
- AKILLIOĞLU, Tekin (1988): “Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (Prof. Dr. Lûtfi DURAN’a Armağan Özel Sayısı)*, Y.9, S.1-3, s.11-22.
- AKINCI, Müslüm (2008): *İdari Yargıda Adil Yargılanma Hakkı*, Ankara, Turhan Kitabevi Yay.
- AKYILMAZ, Bahtiyar / SEZGİNER, Murat / KAYA, Cemil (2009): *Türk İdare Hukuku*, Ankara, Seçkin Yay.
- ALTAY, Evren (2004): *İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Uyuşmazlıklar*, Ankara, Turhan Kitabevi Yay.
- ASLAN, Zehreddin (2001): *İdari Yargı’da Yürütmenin Durdurulması*, 2. Basım, İstanbul, Alfa Yay.
- AYDIN, Mesut (2006): “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hak Arama Özgürlüğü”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.61, S.3, s.1-37.
- AZRAK, A. Ülkü (1992): “İdari Yargıda Anayasaya Uygunluk Sorunu”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, C.9, s.323-340.
- AZRAK, Ali Ülkü (1977): “İptal Davalarının Objektif Niteliği Üzerine Düşünceler”, *ONAR Armağanı*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yay., s.145-155.
- BHAT, Girish N. (2007): “Recovering the Historical Rechtsstaat”, *Review of Central and East European Law*, Vol.32, Issue 1, p.65-97.
- BREMS, Eva (2005): “Conflicting Human Rights: An Exploration in the Context of the Right to a Fair Trial in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, *Human Rights Quarterly*, Vol.27, Issue 1, p.294-326.
- CANDAN, Turgut (1984): “Vergi Uyuşmazlıkları ve İdari Davalar”, *Danıştay Dergisi*, Y.14, S.54-55, s.31-40.

- CANDAN, Turgut (1991a): “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması – I”, *Maliye Postası Dergisi*, Y.12, S.253, s.42-46.
- CANDAN, Turgut (1991b): “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması – V”, *Maliye Postası Dergisi*, Y.12, S.257, s.42-45.
- CANDAN, Turgut (2007): *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun*, Ankara, Maliye ve Hukuk Yay.
- CAPPELLETTI, Mauro (1971): *Judicial Review in the Contemporary World*, USA, The Bobbs-Merrill Company Inc.
- CHEVALLIER, Jacques (2010): *Hukuk Devleti*, [Çev.: Ertuğrul Cenk GÜRCAN], Ankara, İmaj Yay.
- COŞKUN, Sabri (1993): *İptal Davası*, Ankara, Danıştay Yay.
- COŞKUN, Sabri / KARYAĞDI, Müjgan (2001): *İdari Yargılama Usulü*, Ankara, Seçkin Yay.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan (1999): “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.3, S.1, s.123-141.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan (2004): *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması*, 3. Baskı, Ankara, Asil Yay.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan (t.y.): *İdari Yargıda Kanun Yolları (Kararlara Karşı Başvuru Yolları)*, 2. Baskı, Ankara, Asil Yay.
- ÇELİK, Binnur (2000): *Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku*, Ankara, İmaj Yay.
- DÖNMEZ, Recai (1998): *Vergi İcra Hukukunda İhtiyati Haciz*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yay.
- DURAN, Lûtfi (1988): “İdari İşlem Niteliğinde Yargı Kararıyla Vergi Davalarının Çözümü (II)”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.21, S.1, s.63-77.
- DUTERTRE, Gilles (2007): *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler*, Ankara, Avrupa Konseyi Yay.
- ERDOĞDU, Ahmet (1971): “Yönetmelik Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, *Danıştay Dergisi*, Y.1, S.1, s.10-21.
- EREN, Fikret (2008): *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 10. Bası, İstanbul, Beta Yay.
- ERKUT, Celal (2004): *Kamu Kudreti Ayrıcalıkları ve Tutuk Adalet Anlayışı*, İstanbul, Yenilik Basımevi.

- GİRİTLİ, İsmet / BİLGİN, Pertev / AKGÜNER, Tayfun / BERK, Kahraman (2011): *İdare Hukuku*, 4. Bası, İstanbul, Der Yay.
- GÖREN, Zafer (2000): *Temel Hak Genel Teorisi*, 4. Bası, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yay.
- GÖZLER, Kemal (2000): *Türk Anayasa Hukuku*, Bursa, Ekin Kitabevi Yay.
- GÖZLER, Kemal (2009a): *İdare Hukuku*, C.I, 2. Baskı, Bursa, Ekin Kitabevi Yay.
- GÖZLER, Kemal (2009b): *İdare Hukuku*, C.II, 2. Baskı, Bursa, Ekin Kitabevi Yay.
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref / GÖLCÜKLÜ, Feyyaz (2007): *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 7. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi Yay.
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref / TAN, Turgut (2008): *İdare Hukuku*, C.II: İdari Yargılama Hukuku, 3. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi Yay.
- GÜNDAY, Metin (2000): “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması Sorunu”, *Ankara Barosu Hukuk Kurultayı*, C.I, Ankara, s.351-358.
- GÜNDAY, Metin (2011): *İdare Hukuku*, 10. Baskı, Ankara, İmaj Yay.
- İZGİ, Ömer / GÖREN, Zafer (2002): *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu*, C.I, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Basımevi.
- JACKSON, Vicki C. / TUSHNET, Mark (2006): *Comparative Constitutional Law*, 2. Edition, New York, Foundation Press.
- KARABATAK, Rüstem (1997): “Yargı Kararlarının Uygulanması”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C.71, S.10-11-12, s.755-786.
- KARABATAK, Rüstem (1998): “Türk Hukukunda Kanunların Anayasaya Uygun Yorumu”, *Danıştay Dergisi*, Y.28, S.94, s.28-48.
- KARAHANOĞULLARI, Onur (2011): *İdarenin Hukukla Kavranması: Yasallık ve İdari İşlemler (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, Ankara, Turhan Kitabevi Yay.
- KARAKOÇ, Yusuf (2000): *Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözömlenen Uyuşmazlıklar*, Ankara, Yetkin Yay.
- KARAKOÇ, Yusuf (2007): *Genel Vergi Hukuku*, 4. Bası, Ankara, Yetkin Yay.

- KARAVELİOĞLU, Celal / KARAVELİOĞLU, Erdem Cemil (2009): *Açıklama ve Son İçtihatlarla İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 7. Baskı, Ankara, Karavelioğlu Hukuk Yay.
- KAYA, Cemil (2011): *Kararlarından Hareketle Kamu Yararı Kavramına Danıştay'ın Bakışı*, İstanbul, On İki Levha Yay.
- KELSEN, Hans (1945): *General Theory of Law and State*, [Translated by: Anders WEDBERG], Cambridge, Harvard University Press.
- KINGSBURY, Benedict / KRISCH, Nico / STEWART, Richard B. (2005): "The Emergence of Global Administrative Law", *Law and Contemporary Problems*, Vol.68, Issue 3-4, p.15-61.
- KUMRULU, Ahmet G. (1981): "Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım", *Prof. Dr. Akif ERGİNAY'a 65. Yaş Armağanı*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., s.647-668.
- KUMRULU, Ahmet G. (1989): *Vergi Yargılama Hukukunun Kuramsal Temelleri*, Ankara.
- KURU, Baki / ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder (2004): *Medeni Usul Hukuku*, 15. Baskı, Ankara, Yetkin Yay.
- MEMİŞ, Emin (2003): "Yasaların Anayasaya Uygun Yorumunda Danıştay Yargıcının Anayasa Yargıcı İşlevini Yüklenmesi (Karşılaştırmalı Hukuk Analizleri)", *Danıştay ve İdari Yargı Günü 135. Yıl Sempozyumu*, Ankara, s.11-61.
- ONAR, Sıddık Sami (1966a): *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C.I, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası.
- ONAR, Sıddık Sami (1966b): *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C.III, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası.
- OZANSOY, Cüneyt (1989): *Tarihsel ve Kuramsal Açısından İdarenin Kusurdan Doğan Sorumluluğu*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara.
- OZANSOY, Cüneyt (2001): "İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması ve İdare Gerçeği", *İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü Sempozyumu*, Ankara, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yay., s.165-167.
- ÖNCEL, Mualla / KUMRULU, Ahmet / ÇAĞAN, Nami (2010): *Vergi Hukuku*, 19. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi Yay.

- ÖZAY, İl Han (2004): *Günüşiğinde Yönetim II: Yargısal Korunma*, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- ÖZBUDUN, Ergun (2005): *Türk Anayasa Hukuku*, 8. Baskı, Ankara, Yetkin Yay.
- ÖZDEŞ, Orhan (1977): “Danıştay Kararlarının Yerine Getirilmesi Zorunluluğu”, *Danıştay Dergisi*, Y.6, S.20-21, s.24-45.
- ÖZEKES, Muhammet (1999): *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz*, Ankara, Seçkin Yay.
- ÖZKAN, Hasan (2001): *İhtiyati Tedbir, Delil Tespiti ve İhtiyati Haciz ile Kamu Alacağıının Tahsilinde İhtiyati Haciz*, Ankara, Seçkin Yay.
- ÖZTÜRK, K. Burak (2009): “İdari Yargılama Hukuku Yönünden Vergi Davası Kavramına İlişkin Kısa Bir Değerlendirme”, *Prof. Dr. Mualla ÖNCEL’e Armağan*, C.II, Ankara, Ankara Üniversitesi Yay., s.1111-1124.
- PERDOME, Jaime Vidal (1982): “Kolombiya İdari Yargısı”, [Çev.: Turgut CANDAN], *Danıştay Dergisi*, Y.12, S.46-47, s.6-15.
- SAĞLAM, Fazıl (1982): *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay.
- SANCAKDAR, Oğuz (2007): “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türk Yargı Sistemindeki Konumu ve Kararlarının İdari Yargı Hâkiminin Vereceği Kararlara Etkisi”, *Danıştay ve İdari Yargı Günü 139. Yıl Sempozyumu*, Ankara, s.211-293.
- SANCAR, Mithat (2008): *‘Devlet Aklı’ Kısacasında Hukuk Devleti*, 4. Baskı, İstanbul, İletişim Yay.
- SCHWARTZ, Bernard (1988): “Fashioning an Administrative Law System”, *Administrative Law Review*, Vol.40, Issue 3, p.415-432.
- ŞENYÜZ, Doğan / YÜCE, Mehmet / GERÇEK, Adnan (2010): *Vergi Hukuku*, Bursa, Ekin Kitabevi Yay.
- TAŞDELEN, Aziz (2004): “Genel İcra Hukuku ile Karşılaştırmalı Kamu İcra Hukukunda Hacizde İstihkak İddiaları ve Davaları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.53, S.2, s.121-140.
- TEKGÜNDÜZ, Metin (1983): “İdari Dava Türleri ve Vergi Davası”, *Danıştay Dergisi*, Y.13, S.50-51, s.56-59.

- TEKİN, Tahir (2003): “İdarenin, Yargı Kararlarını Uygulama Zorunluluğu ve Uygulamamasının Sonuçları”, *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, C.8, S.7, s.8-12.
- TEKİNSOY, M. Ayhan (2006): “TÜPRAŞ’ın Özelleştirilmesi, Yürütmenin Durdurulması Kararları ve Sorunlar...”, *Hukuk Gündemi*, S.4, s.17-21.
- TELLİ, Semih Tekin (1980): “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, *İdare Hukuku ve İdari Yargı ile İlgili İncelemeler III*, Ankara, s.99-130.
- TURMANGİL, Civan (1982-1987): “Vergi Davasının Hukuksal Niteliği”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.39, S.1-4, s.125-156.
- ULUSOY, Ali (2012): “Conseil d’Etat ve Danıştay İçtihatlarında İdari Yargı Kararlarının Etki ve Sonuçları”, *İdari Yargı Kararlarının Hukuk Düzenindeki Etkileri ve Uygulamadaki Sorunlar Sempozyumu*, Ankara, s.14-23.
- YILMAZ, Serdar (2009): *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (İdare Hukuku) Anabilim Dalı, Ankara.

- **Yararlanılan Yargı Kararları**

- AİHM: “Ahmet Kılıç – Türkiye Kararı”, BN.38473/02, T.25/07/2006 (KİBB).
- AİHM: “Ak – Türkiye Kararı”, BN.27150/02, T.31/07/2007 (KİBB).
- AİHM: “Arat ve Diğerleri – Türkiye Kararı”, BN.42894/04, 42904/04, 42905/04, 42906/04, 42907/04, 42908/04, 42909/04, 42910/04, T.13/01/2009 (KİBB).
- AİHM: “Burdov – Rusya Kararı”, BN.59498/00, T.07/05/2002 (KİBB).
- AİHM: “Büker – Türkiye Kararı”, BN.29921/96, T.24/10/2000 (KİBB).
- AİHM: “Çiçek ve Öztemel ve Diğerleri – Türkiye Kararı”, BN.74069/01, 74703/01, 76380/01, 16809/02, 25710/02, 25714/02, 30383/02, T.03/05/2007 (KİBB).
- AİHM: “Dildar – Türkiye Kararı”, BN.77361/01, T.12/12/2006 (KİBB).

- AİHM: “*Ekici ve Diğerleri – Türkiye Kararı*”, BN.28877/03, T.23/09/2008 (KİBB).
- AİHM: “*Hasefe – Türkiye Kararı*”, BN.25580/03, T.08/01/2009 (KİBB).
- AİHM: “*Hornsby – Yunanistan Kararı*”, BN.18357/91, T.19/03/1997 (KİBB).
- AİHM: “*Kemal Kılıç – Türkiye Kararı*”, BN.36424/06, T.13/01/2009 (KİBB).
- AİHM: “*Lemke – Türkiye Kararı*”, BN.17381/02, T.05/06/2007 (KİBB).
- AİHM: “*M. Ali Durmaz – Türkiye Kararı*”, BN.22261/03, T.08/01/2009 (KİBB).
- AİHM: “*Mehmet Ali Kaplan ve Diğerleri – Türkiye Kararı*”, BN.3224/05, 4884/05, 9504/05, 9545/05, 9568/05, 9600/05, 9658/05, 9695/05, 9720/05, 13516/05, T.16/12/2008 (KİBB).
- AİHM: “*Mehmet Selçuk – Türkiye Kararı*”, BN.13090/04, T.10/06/2008 (KİBB).
- AİHM: “*Orimpeks Madencilik San. ve Tic. Ltd. Şti. ve Adil Orguner – Türkiye Kararı*”, BN.43475/02, T.04/09/2007 (KİBB).
- AİHM: “*Öçkan ve Diğerleri – Türkiye Kararı*”, BN.46771/99, T.28/03/2006 (KİBB).
- AİHM: “*Öneryıldız – Türkiye Kararı*”, BN.48939/99, T.30/11/2004 (KİBB).
- AİHM: “*Petar Alexandrov ve Gospodinka Alexandrova Kirovi – Türkiye Kararı*”, BN.58694/00, T.02/10/2006 (KİBB).
- AİHM: “*Sevgili – Türkiye Kararı*”, BN.27402/03, T.18/12/2007 (KİBB).
- AİHM: “*Taşkın ve Diğerleri – Türkiye Kararı*”, BN.46117/99, T.10/11/2004 (KİBB).
- AİHM: “*Tok ve Diğerleri – Türkiye Kararı*”, BN.37054/03, 37082/03, 37231/03, 37238/03, T.20/11/2007 (KİBB).
- AİHM: “*Tunç – Türkiye Kararı*”, BN.54040/00, T.24/05/2005 (KİBB).
- AİHM: “*Ülger – Türkiye Kararı*”, BN.25321/02, T.26/06/2007 (KİBB).
- AİHM: “*Van de Hurk – Hollanda Kararı*”, BN.16034/90, T.19/04/1994 (KİBB).
- AYM: E.2006/20, K.2006/25, T.22/02/2006 (RG.10/01/2007, S.26399).

- AYM: E.2006/33, K.2006/36, T.09/03/2006 (RG.10/01/2007, S.26399).
AYM: E.2008/77, K.2010/77, T.03/06/2010 (RG.30/10/2010, S.27744).
AYM: E.2011/35, K.2012/23, T.16/02/2012 (RG.19/05/2012, S.28297).
D.1.D: E.1983/124, K.1983/153, T.18/06/1983 (DBB).
D.1.D: E.1990/211, K.1990/256, T.10/10/1990 (DBB).
D.5.D: E.1982/4514, K.1985/941, T.11/04/1985 (DBB).
D.5.D: E.1988/2913, K.1991/627, T.28/03/1991 (DBB).
D.6.D: E.2005/5815, K.2005/5119, T.26/10/2005 (DBB).
D.9.D: E.2007/6035, K.2008/6456, T.30/12/2008 (DBB).
D.10.D: E.1989/2490, K.1990/270, T.15/02/1990 (DBB).
U.S.SC: “*Marbury v. Madison Kararı*”, 5 U.S. 137 (1803) (U.S.SCC).